Голас Радзімы

№ 9 (2099)
2 сакавіка 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ПЕРАД ВЫБАРАМІ

[«Дар—любіць людзей»]
Стар. 3

УНІКАЛЬНЫ ПРЫРОДНЫ КОМПЛЕКС

[«Ствараецца заказнік «Мазырскія лагчыны»]
Стар. 3

ПАСЛЯ ДВУХ СПАТКАННЯЎ З БЕЛАРУССЮ

[«На шляху да ідэальнага грамадства»]
Стар. 4

АДАМ БАГДАНОВІЧ: ЖЫЦЦЕ І ТВОРЧАЯ СПАДЧЫНА

[«Бацька паэта»]
Стар. 6

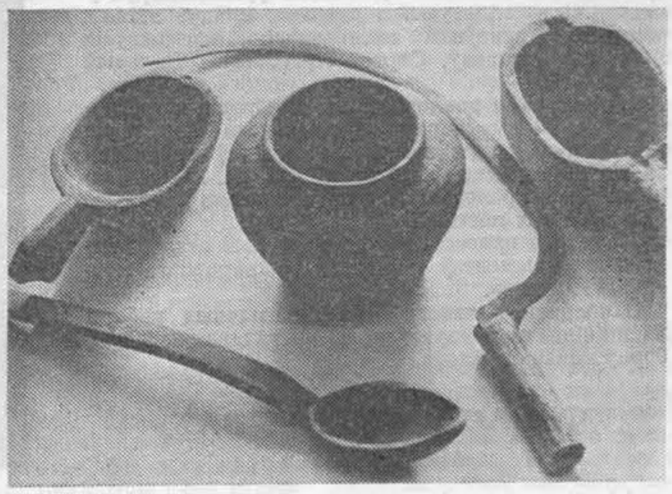

Растуць, добраўпарадкоўваюцца нашы вёскі. Усё часцей сустракаюцца ў іх гарадскія абрысы, і адначасова становіцца больш тонкай нітачка памяці, якая звязвае іх з сёламі мінулых гадоў. Аднавіць важныя складаемыя нацыянальнай спадчыны — дзе і як жылі і працавалі нашы дзяды і прадзеды—ужо больш дзесяці гадоў дапамагае спецыяльная рабочая група Міністэрства культуры рэспублікі. Нядаўна тое, што сабраў або і вярнуў да жыцця калектыў яе навуковых супрацоўнікаў, рэстаўратараў, мастакоў і рабочых, атрымала новы высокі статус — Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту.

Месца для музея пад адкрытым небам выбралі недалёка ад Мінска ў пойме ракі Пціч, каля вёсак Строчыца і Азярцо. Экспазіцыя яго складваецца з фрагментаў вёсак галоўных гісторыка - этнаграфічных рэгіёнаў рэспублікі. Распрацаваны планы і чарцяжы трох «залаў» — Палесся, Усходняга Палесся і Панямоння. А тыя, дзе размясціліся помнікі драўлянай архітэктуры і быту жыхароў Цэнтральнай Беларусі, Паазер'я і Падняпроўя, ужо прымаюць наведвальнікаў, якіх тут чакае многа цікавага.

НА ЗДЫМКАХ: з новымі паступленнямі працуюць навуковыя супрацоўнікі аддзела фондаў Т. ВАШКЕВІЧ і М. АЗОНЧЫК; прадметы сельскага быту; уніяцкая царква на тэрыторыі музейнай экспазіцыі Цэнтральнай Беларусі.

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

«МІР»: ТРЫ ГАДЫ НА АРБІЦЕ

На працягу трох гадоў на каляземнай арбіце знаходзіцца навуковая станцыя «Мір». За гэты перыяд на яе борце працавалі экіпажы трох асноўных і чатырох экспедыцый наведання з удзелам касманаўтаў Сірыі, Балгарыі, Афганістана і Францыі. Ажыццёўлены самы працяглы ў гісторыі палёт савецкіх касманаўтаў Уладзіміра Цітова і Мусы Манарава — адзін год.

Цяпер на борце навукова-даследчага комплексу «Мір», які апошнія два гады функцыяніруе ў няспынным пілатуемым рэжыме, працуе экіпаж чацвёртай асноўнай экспедыцыі: касманаўты Аляксандр Волкаў, Сяргей Крыкалёў і Валерый Палякоў.

Па праграме даследавання прыродных рэсурсаў Зямлі і вывучэння навакольнага асяроддзя запланавана здымка асобных раёнаў паўднёвай часткі еўрапейскай тэрыторыі краіны. Гэтыя эксперыменты праводзяцца для атрымання даных аб стане азімых пасеваў.

Намечана правесці некалькі серый астрафізічных эксперыментаў у рамках міжнароднага праекта «Рэнтген».

Запланаваны таксама прафілактычныя работы па тэхнічнаму абслугоўванню абсталявання і прыбораў базавага блока.

ФОБАС У АБ'ЕКТЫВАХ «ФОБАСА»

Аўтаматычная міжпланетная станцыя «Фобас», якая працягвае палёт вакол Марса, перадала на Зямлю першыя адлюстраванні прыроднага спадарожніка планеты Фобас.

18 лютага станцыя была пераведзена на новую, блізкую да кругавой, арбіту назірання з радыусам, што на 300 кіламетраў перавышае радыус арбіты Фобаса. З арбіты назірання трое сутак працягваліся даследаванні атмасферы Марса, яго паверхні і каляпланетнай прасторы.

21 лютага, калі касмічны апарат знаходзіўся на аддаленні 860 і 1 130 кіламетраў ад гэтага нябеснага цела, быў праведзены першы сеанс яго тэлевізійнай здымкі. Папярэдне па камандах бартавога кіруючага комплексу ў адпаведнасці з загадзя распрацаванай праграмай станцыя зрабіла развароты, неабходныя для навядзення на Фобас.

Высакаякаснае адлюстраванне Фобаса ў розных ракурсах зафіксавана на дзевяці тэлевізійных кадрах. Атрыманая ў сеансе відэаінфармацыя была запісана ў бартавое запамінальнае ўстройства і ў чарговым сеансе сувязі з Зямлёй перададзена ў Цэнтр кіравання палётам, дзе будзе выкарыстоўвацца для ўдакладнення параметраў руху Фобаса і касмічнага апарата з мэтай іх далейшага збліжэння.

Здымка Фобаса ажыццяўлялася з дапамогай тэлевізійнай апаратуры, распрацаванай сумесна спецыялістамі Савецкага Саюза, Народнай Рэспублікі Балгарыі і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі.

З ДАПАМОГАЙ ІТАЛЬЯНЦАЎ

Асваенне больш прадукцыйнай і эканамічнай тэхналогіі безгрунтавога парашковага электрастатычнага эмаліравання дэталей пліт пачалі на брэсцкім заводзе «Газаапарат». Асноўныя работы па мантажу і наладцы закупленага за мяжой абсталявання вядуць спецыялісты італьянскай фірмы «Мелоне».

Агульны народнагаспадарчы эфект ад укаранення новай тэхналогіі ў многа разоў перакрые затраты. Штогод прадпрыемства будзе эканоміць каля мільёна рублёў.

НА ЗДЫМКУ: інжынер-электрамеханік фірмы «Мелоне» Луіджы БЕРЛІЧ (у цэнтры), намеснік галоўнага інжынера завода «Газаапарат» Дзмітрый ДУДКІН (злева) і майстар змены Мікалай КУЧУР у час абкаткі абсталявання.

«ДНІ ЖАЛЬБЫ»

«Дні жальбы» прайшлі ў Мінску 18—19 лютага і былі прысвечаны памяці ахвяр сталінскіх рэпрэсій. Людзі розных узростаў — і семнаццацігадовыя студэнты, і ветэраны, якія зведалі той цяжкі ў нашай гісторыі час не па кнігах, а па горкіх гадах асабістых трагедый і страт, — прыйшлі ў Палац культуры Белсаўпрофа, каб ушанаваць светлую памяць тых, хто, бязвінна гінучы, усё-такі верыў у сваю краіну, у свой народ і ў той час, што надышоў сёння, — час справядлівых перамен.

Прысутныя змаглі азнаёміцца з некалькімі выстаўкамі, дзе былі прадстаўлены сапраўдныя дакументы і фотадакументы, карціны з фонду Мастацкага музея БССР, што расказваюць аб горкіх лёсах людзей, трапіўшых у лавіну сталінскіх рэпрэсій. Публіцыстычнай і жыццесцвярджальнай была і выстаўка палітычнага плаката, прысвечаная гэтай тэме. Жывую цікавасць прысутных выклікалі экспазіцыя кніг з раней закрытых фондаў Дзяржаўнай бібліятэкі імя Леніна, а таксама дэманстрацыя дакументальных фільмаў. Перад прысутнымі выступілі тыя, хто зведаў усе прыніжэнні і цяжар рэпрэсій. Сярод іх — пісьменнікі Максім Лужанін і Янка Скрыган, Станіслаў Шушкевіч і Павел Пруднікаў і іншыя.

Удзельнікі вечара зрабілі і першыя добраахвотныя ўзносы на рахунак № 702903 для ўзвядзення помніка ахвярам сталінізму ў Курапатах.

НА ЗДЫМКУ: узнос на будаўніцтва помніка ў Курапатах робяць пісьменніца Тамара ЦУЛУКІДЗЕ (злева) і Мая КЛЯШТОРНАЯ, дачка пісьменніка Тодара Кляшторнага, якія нямала зведалі ў гады сталінскіх рэпрэсій.

НА СЕСІІ ААН

ВЫСТУПЛЕННЕ ПРАДСТАЎНІКА БССР

У Жэнеўскім палацы нацый працягвае работу 45-я сесія Камісіі ААН па правах чалавека. Выступаючы ў ходзе спрэчак, прадстаўнік Беларускай ССР С. Агурцоў заклікаў да павышэння рэзультатыўнасці і аўтарытэту камісіі, да ўмацавання яе ролі ў якасці вядучага форуму па абмену вопытам розных бакоў у справе забеспячэння ўсяго комплексу правоў чалавека.

Камісія па правах чалавека павінна ўносіць вялікі ўклад у развіццё гуманітарнага супрацоўніцтва, а таксама ў ліквідацыю старых стэрэатыпаў, якія зжылі сябе. Найбольш прымальнай формай міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне правоў чалавека з'яўляюцца пагадненні, якія накладваюць юрыдычныя абавязацельствы на ўсе дзяржавы, што ўдзельнічаюць у іх.

ДЗЕЛАВОЕ ПАРТНЁРСТВА

АСВОІЛІ МІЖНАРОДНЫ РЫНАК

Аўтарытэт дзелавога партнёра ўсё больш набывае калектыў торфапрадпрыемства імя Даумана Шумілінскага раёна, што на Віцебшчыне. Перш за ўсё гэта выяўляецца ў бездакорным выкананні дагаворных абавязацельстваў па пастаўках і рэалізацыі прадукцыі.

У мінулым годзе невялікім прадпрыемствам «глыбінкі» выпушчана тавараў народнага спажывання на 635 тысяч рублёў. Асноўная прадукцыя карыстаецца нязменным попытам не толькі ў нашай краіне, але і за мяжой. Так, у ФРГ, Італію, Францыю і Аўстрыю было адгружана больш васьмі тысяч тон кіпаванага торфу.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

КАЛГАС КУПЛЯЕ КАМП'ЮТЭРЫ

Камп'ютэрная грамата... У тым, што яна спатрэбіцца сельскім працаўнікам, сумненняў няма. Але пра гэта думаецца як пра задачу заўтрашнюю, хутчэй за ўсё будучага ўжо стагоддзя. А вось у калгасе «Рассвет» імя К. Арлоўскага на Магілёўшчыне яе вырашаюць заняты сёння.

Калгас набыў два высакаякасныя персанальныя камп'ютэры распрацоўкі аўтарытэтнай амерыканскай фірмы «ІБМ», два робатроны. Асвойваць і выкарыстоўваць у розных сферах эфектыўную электронную тэхніку тутэйшым спецыялістам дапамагаюць супрацоўнікі Беларускага праектнаканструктарскага тэхналагічнага інстытута аўтаматызаваных сістэм кіравання Дзяржаграпрома БССР.

Камп'ютэрызацыя ахопіць не толькі славуты калгас. Нагадаем: ён цяпер уваходзіць у састаў аграфірмы «Рассвет». Шырокае выкарыстанне электроннай тэхнікі дасць немалую эканамічную выгаду. Плануецца ўсе калгасы-партнёры забяспечыць персанальнымі камп'ютэрамі, якія будуць аб'яднаны ў адзіную сістэму.

АХОВА РАСЛІН

НАСЯКОМЫЯ СУПРАЦЬ... НАСЯКОМЫХ

На экалагічна чысты і абсалютна бясшкодны біялагічны метад аховы раслін ад шкоднікаў перайшлі на цяплічным камбінаце саўгаса «Гродзенская гароднінная фабрыка». Тут першымі ў вобласці поўнасцю адмовіліся ад прымянення для гэтай мэты пестыцыдаў.

Для развядзення карысных насякомых, якія замянілі іх, на цэнтральнай сядзібе гаспадаркі абсталявана лабараторыя, падрыхтаваны кадры. Механізм работы насякомых надзвычай просты: яны адшукваюць і знішчаюць шкоднікаў, выяўляючы «праціўніка» на самых ранніх этапах яго з'яўлення. Пры гэтым надзейнасць такой аховы значна вышэйшая, чым у ядахімікатаў, і практычна раўняецца ста працэнтам. Паўлітровага слоіка насякомых дастаткова для аховы раслін на плошчы тысяча квадратных метраў.

ЭКАЛОГІЯ

МЫШАНКА СТАНЕ ЧЫСЦЕЙШАЙ

Прыток Шчары, рака Мышанка, якая працякае побач з Баранавічамі, атрымала гарантыю на ахову свайго басейна ад забруджвання прамысловымі і бытавымі сцёкамі прадпрыемстваў горада. Тут зданы ў эксплуатацыю новыя ачышчальныя збудаванні, якія могуць прапусціць у суткі да 65 тысяч кубаметраў забруджанай і адпрацаванай вады.

З укараненнем механічнага і біялагічнага спосабаў ачысткі ў некалькі разоў паменшылася забруджанасць вод, якія скідваюцца.

У ФОНД МІЛАСЭРНАСЦІ

Дабрачынная сустрэча на тэму «Духоўная культура і рэлігія» адбылася ў Мінску, у Рэспубліканскім Палацы прафсаюзаў. Удзел у ёй прынялі прадстаўнікі Беларускага аддзялення Савецкага фонду міласэрнасці і здароўя, Беларускага аддзялення Савецкага фонду культуры, духавенства, грамадскасць сталіцы. Харавая капэла Палаца культуры Белсаўпрофа і хор Маскоўскай духоўнай акадэміі і семінарыі далі канцэрт. 1000-годдзю хрышчэння Русі была прысвечана фотавыстаўка і слайдфільмы, якія паказваліся на сустрэчы.

НА ЗДЫМКУ: у час дабрачыннай сустрэчы.

ГАСПАДАРЛІВАСЦЬ

ДАРЫ ПАЛЕССЯ

Нават зімой абедзенны стол рабочых Гарадзішчанскай фабрыкі школьнай мэблі багаты на свежую зеляніну, радыску і гародніну. Гэта заслуга створанага пры фабрыцы кааператыва «Дары Палесся». Памідоры, агуркі, зялёная цыбуля — усё гэта атрымліваецца з парнікоў і цяпліц, пабудаваных над цеплатрасай прадпрыемства. Фабрыка купіла і перадала ў арэнду кааператарам трактар з наборам прычапнога інвентару, грузавік, аўтафургон, на якім цытрусавыя ў абмен на беларускую бульбу прывозяць з поўдня.

Прадукцыя «Дароў Палесся» не ўтрымлівае ў сабе нітратаў, таму што маладыя гароднікі ўвогуле не прымяняюць мінеральных угнаенняў.

Летам, расказвае старшыня «Дароў Палесся» Міхаіл Лавор, мы маем намер стварыць сваю жывёлагадоўчую ферму. На сто вуллёў расшырыцца пасека. А мёд — гэта валюта. Яе мы думаем зарабляць для фабрыкі праз пасрэдніцкую фірму ў Польшчы, якая прадае нашу мэблю ў Англіі і ФРГ. Пачнём прадаваць сухія белыя грыбы і паліва для камінаў, якое будзем вырабляць з адходаў асноўнай вытворчасці.

Т. ДУДКО—КАНДЫДАТ У НАРОДНЫЯ ДЭПУТАТЫ СССР

ДАР—ЛЮБІЦЬ ЧАЛАВЕКА

26 сакавіка — выбары ў народныя дэпутаты СССР. Па ўсёй краіне прайшло вылучэнне кандыдатаў. Што змянілася ў параўнанні з папярэднімі выбарамі? Перш за ўсё тое, што вылучалі сваіх кандыдатаў у народныя дэпутаты самі працоўныя калектывы і выбаршчыкі па месцу пражывання без усякай рэгламентацыі і рэкамендацый «зверху», як гэта рабілася ў недалёкім мінулым. Папярэдне кандыдатуры абмяркоўваліся на рабочых сходах нізавых вытворчых падраздзяленняў, і толькі потым найбольш дастойных, аўтарытэтных таварышы рэкамендавалі для разгляду на сходзе працоўнага калектыву.

Аб адным з такіх кандыдатаў і расказвае журналіст Наталля БУЛДЫК.

«Жаночых» праблем не існуе!» — так лічыць мінчанка Тамара Дудко, якая вось ужо год узначальвае гарадскі жансавет, змагаецца за тое, каб жанчынам паляпшалі ўмовы працы, быту, каб на ўсіх узроўнях да іх ставіліся з павагай і любоўю, і імі ж, жанчынамі, вылучаная кандыдатам у народныя дэпутаты СССР.

— Супярэчнасцяў тут няма,— тлумачыць яна. — «Жаночых» праблем сапраўды не існуе, паколькі любая з іх — гэта праблема ўсяго грамадства. Калі маці няма часу выхоўваць дзіця, ці падарвана яе здароўе на шкоднай вытворчасці, ці яна вымушана штодзённа па дзве гадзіны стаяць у чэргах, — хіба ўсё гэта не адбіваецца на ўсіх нас, хіба толькі жанчына пакутуе?.. У праграме, якую вылучаю, я акцэнтую ўвагу перш за ўсё менавіта на гэтым: «жаночыя пытанні» нельга перакладваць толькі на жансаветы, вырашаць іх абавязаны ўсе: дзяржава, прафсаюзы, прадпрыемствы... І заняцца гэтым трэба сур'ёзна і як мага хутчэй: нават самыя моцныя з нас пачынаюць стамляцца ад папяровага раўнапраўя. Не проста юрыдычна роўныя з мужчынамі правы нам патрэбны (успомніце: мы ж іншыя!), а сапраўдныя і поўныя правы, прычым якія ўлічваюць і жаночую псіхалогію, і фізіялогію, і нашу цяжкую і цудоўную долю маці, але ў той жа час і наша нежаданне замыкацца ў чатырох сценах, што, зрэшты, і немагчыма, калі больш палавіны занятых у народнай гаспадарцы — жанчыны...

Праграме, якую вылучае Т. Дудко, я магла б прысвяціць шмат старонак: настолькі яна вялікая. Але хачацца прадставіць і саму Тамару Мікалаеўну. Хаця б таму, што старшыня Партызанскага райвыканкома Мінска зусім не падобная на намі ж, журналістамі, створаны вобраз жанчыны-кіраўніка. Мяккі позірк светлых вачэй, ніякай катэгарычнасці ў голасе, наадварот, часам бываюць ноткі сумнення: маўляў, ці маю я рацыю, падкажыце. І сукенка, і прычоска, праўда, дастаткова строгія (пасада ўсё ж абавязвае да стрыманасці ва ўборах), але яны, як добра падабраная рама для карціны, толькі яшчэ больш адцяняюць яе пяшчоту і жаноцкасць.

Райвыканкам яна ўзначальвае ўсяго два гады. Да гэтага працавала на вытворчасці, прыступка за прыступкай узнімаючыся ўверх — ад работніцы да генеральнага дырэктара аб'яднання з шасці прадпрыемстваў па выпуску безалкагольных напіткаў. Кар'ерай абавязана выключна сабе самой — сваёй працаздольнасці, пастаяннай вучобе (тэхнікум, інстытут — усё завочна, «без адрыву» ад двух дзетак) і... няўменню быць абыякавай да людзей, да таго, у якіх умовах яны працуюць і жывуць. Уласна кажучы, гэта апошняя акалічнасць, відаць, і адыграла галоўную ролю ў тым, што Дудко спачатку выбралі дэпутатам, а затым яна стала і старшынёй райвыканкома, па сутнасці, гаспадыняй вялікага раёна, у якім 125 тысяч жыхароў і такія буйныя прадпрыемствы, як трактарны і маторны заводы.

Можна прывесці нямала прыкладаў таго, як яна кіруе раёнам, назваць лічбы і факты, што сведчаць: і з гэтым Дудко спраўляецца вельмі нядрэнна. Але мне больш важнымі паказаліся словы тых людзей, якія жывуць у Партызанскім раёне і якіх я сустрэла ў прыёмнай старшыні. «Не дарэмна мы за яе галасавалі, — сказала інжынер А. Струкава. — Ёй да ўсяго ёсць справа, міма непарадку абыякава не пройдзе...» Пенсіянер І. Смірноў адзначыў яе дабрыню і ўвагу: «Мяне, старога, даўно ўжо так ад душы і родныя дзеці не слухалі — з такім спачуваннем!» А сакратар, Л. Папок, якая працуе ў прыёмнай Дудко, сказала так: «Я тут дванаццаць гадоў, але ўпершыню бачу, каб чалавек, атрымаўшы адмову ў сваёй просьбе, выходзіў бы з кабінета... задаволены! Гавораць: ад размоў з ёю душа адтаервае...» Але самую ёмістую характарыстыку даў старшыня аднаго з мінскіх кааператываў А. Нікулін: «Ёй дадзены асобы дар — яна ўмее любіць людзей».

І гэта сапраўды так, хаця Т. Дудко жыць з-за гэтага вельмі няпроста. Многія свае ўчынкі яна вымушана ўтойваць, таму што, на думку некаторых, кіраўнік не мае права займацца «дабрачыннасцю». Напрыклад, некаму здаецца заганным, што яна шэфствуе над адным з класаў школы-інтэрната для сірот: прыходзіць да іх па вечарах, у святы, гадзінамі пра нешта гутарыць, «Чуў, што яны нават дома ў яе бывалі! — з абурэннем гаварыў адзін з педагогаў. — Хіба гэта можна? Была б яна не кіраўніком раёна, а звычайнай жанчынай — справа іншая!»

Што злачыннага ўгледзелі ў дружбе Дудко з сіротамі, невядома. Але апраўдвацца ёй тым не менш даводзіцца. Як і наконт з'едлівага жарту тыпу: «Да вас на прыём рвуцца таму, што не ў кожным жа кабінеце грошы раздаюць!» Гэта намёк ужо на другую гісторыю, на дапамогу трапіўшаму ў бяду хлопцу, які волю лёсу (дакладней — няўвагі людзей) апынуўся без дакументаў, без даху над галавой, без працы і без капейкі грошай. Нехта параіў звярнуцца да Дудко. І тая адразу ж дапамагла: угаварыла Дзіму К. пазычыць у яе грошы, дабілася ў кароткі тэрмін выдачы яму новага пашпарту, уладкавала на завод, дзе яго пасялілі ў інтэрнат, выдзелілі матэрыяльную дапамогу.

Падобных прыкладаў можна прывесці многа. Як кожны вечар бегала яна ў бальніцу, каб аднесці булён і хоць паўгадзіны пасядзець з цяжка хворай дзяўчынкай-сіратой. Як ратавала падлетка, які ўцягнуўся ў наркотыкі, застаўшыся практычна адзінай, хто яшчэ верыў хлопцу. Як дапамагла некальнім энтузіястам, якія стварылі кааператыў, прыбытак ад якога ідзе перш за ўсё на работу з так званымі цяжкімі падлеткамі, што атрымалі магчымасць займацца спортам...

Можна сказаць, з такіх учынкаў складваецца ўсё яе жыццё, хаця, прызнаюся, ніяк не магу зразумець, як на ўсё гэта хапае ёй часу і сіл. Тым больш, што ёсць свая сям'я — муж і двое ўжо дарослых, праўда, дзяцей. «Як ні дзіўна, але мы іншы раз бачым нашу маму, — жартуе 20-гадовая Надзя. Але потым дадае сур'ёзна: — Нам, вядома, хацелася б бываць разам з ёю часцей, але мама не можа жыць інакш: калі яе клічуць на дапамогу, яна абавязкова павінна прыйсці, калі ведае, што камусьці дрэнна, абавязкова імкнецца дапамагчы. І нам гэта падабаецца, мы захапляемся ёю».

Сама ж Дудко нічога асаблівага ні ў сваім жыцці, ні ў сваіх учынках не бачыць. Яны для яе, мяркуючы па ўсім, натуральныя, як паветра: калі яго няма, то і не дыхаеш, не жывеш. Вось таму і здзівілася, калі жанчыны вылучылі яе кандыдатам у народныя дэпутаты, усё гаварыла: «Ды хіба я самая дастойная?», усё сумнявалася: «Ды ці хопіць у мяне ведаў, вопыту, сіл?»

Зрэшты, доўга пакутаваць ад сумненняў ёй не давялося: як заўсёды, раздаўся званок, некаму зноў спатрэбілася яе дапамога — і яна некуды паімчалася. А я шчыра парадавалася за тых, з кім яна цяпер побач, каго зараз слухае — не па пасадзе, а па сэрцу, усёй душой. І яшчэ ўспомніла вядомыя словы, якія так любіць Т. Дудко, па якіх яна жыве: «Не бойся ворагаў сваіх, самае горшае, што яны могуць, гэта забіць; не бойся сяброў сваіх, самае горшае, што яны могуць, — здрадзіць; бойся раўнадушных, гэта з-за іх чыняцца ўсе злачынствы і забойствы». Т. Дудко не проста баіцца раўнадушша, яна жыве так, каб яго зусім не было...

ІНЖЫНЕРНАЯ АХОВА ЗЯМЛІ

СТВАРАЕЦЦА ЗАКАЗНІК «МАЗЫРСКІЯ ЛАГЧЫНЫ»

Урад Беларусі прыняў Пастанову аб стварэнні дзяржаўнага ландшафтнага заказніка «Мазырскія лагчыны». Мэта — захаваць унікальны прыродны комплекс з разнастайным рэльефам, дзе растуць каштоўныя ў навуковых і эстэтычных адносінах віды раслін, некаторыя з якіх занесены ў Чырвоную кнігу Беларускай ССР. Плошча заказніка — больш за тысячу гектараў.

Непаўторны рэльеф стварыла прырода на гэтай старажытнай зямлі. Над буйнейшай воднай артэрыяй беларускага Палесся — ракой Прыпяццю ўзвышаецца Мазырская града. У далёкія часы, як сведчаць паданні, тут былі непраходныя лясы. Але пазней, асабліва з развіццём капіталістычных адносін, тут сталі праводзіцца павальныя высечкі лясоў, участкі часта закідваліся і самаднаўляліся або пераходзілі пад пашу ці іншыя сельскагаспадарчыя ўгоддзі.

Значныя работы па асушэнню балот, праведзеныя вядомай Заходняй экспедыцыяй рускага вучонага-геадэзіста Іосіфа Жылінскага ў 1883—1898 гадах, будаўніцтва праз мазырскае Палессе чыгункі паміж Калінкавічамі і Оўручам у канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў прывялі да новых змен у гаспадарчай структуры рэгіёна. Ва ўмовах недахопу зямель актыўна пачаў выкарыстоўвацца пад ворыва любы ўчастак, свабодны ад лесу, і адначасова рэзка павялічыліся лесараспрацоўкі. Ды і ў апошні час, пачынаючы з 50-х гадоў, у гаспадарчай структуры адзначаны новыя, вельмі значныя змены. Яны звязаны з інтэнсіфікацыяй сельскай гаспадаркі, у выніку якой асвойваюцца новыя буйныя плошчы на асушаных тарфяніках. Значныя тэрыторыі лесу і сельскагаспадарчых угоддзяў адводзяцца пад прамысловае і грамадзянскае будаўніцтва, кар'еры. Такі сапраўдны наступ на прыроду Палесся, натуральна, вядзе да негатыўных працэсаў, і асабліва адчувальным становіцца разбурэнне зямель воднай эрозіяй на схілах Мазырскай грады: глыбіня ўразання эразійных сістэм даходзіць тут да 40-60 метраў.

Такое становішча занепакоіла беларускіх вучоных. Група супрацоўнікаў Інстытута геахіміі і геафізікі Акадэміі навук Беларусі пад кіраўніцтвам доктара геолага-мінералагічных навук Аляксея Матвеева прысвяціла некалькі гадоў дэталёваму даследаванню геалагічных працэсаў на тэрыторыі Мазырскай грады і дала канкрэтныя рэкамендацыі па арганізацыі аховы гэтай тэрыторыі.

Важнейшая састаўная частка распрацаваных мер такой аховы — стварэнне запаведніка «Мазырскія лагчыны». Гэты своеасаблівы ландшафтны лагчынна-вышынны комплекс, унікальны ў маштабе рэспублікі і тым больш — для астатняй раўніннай часткі Палескай нізіны з асаблівасцямі яе раслінна і гаспадарча-каштоўнага свету, налічвае сцюдзёных рэдкіх, знікаючых і рэліктавых розных геаграфічных рысных відаў раслін рознага геаграфічнага паходжання. Усяго тут расце 500 відаў раслін. Багатая флора Мазырскіх лагчын таксама рэдкімі відамі мохападобных і лішайнікаў. Разнастайны тут і жывёльны свет: асабліва шмат рэдкіх драпежных і пеўчых птушак, вавёрак, вожыкаў. Адным словам, Мазырскія лагчыны ўяўляюць сабой натуральны рэфігіум (прытулак), у якім захоўваюцца рэдкія рэліктавыя формы раслиннага і жывёльнага свету.

Наяўнасць шэрагу каштоўных элементаў рэльефу, багацце расліннага і жывёльнага свету, археалагічныя і геалагамарфалагічныя помнікі прыроды робяць Мазыр і яго ваколіцы своеасаблівым запаведнікам, прыродным музеем. Вось чаму далейшае развіццё Мазыра і яго ваколіц мэтазгодна ажыццяўляць у напрамку стварэння тут буйнога рэспубліканскага, усесаюзнага, а ў далейшым і міжнароднага турызму. У значнай меры гэтаму будуць садзейнічаць багатыя рэкрэацыйныя рэсурсы — вялікія пясчаныя пляжы на берагах Прыпяці і лясныя масівы ў пойме і на тэрасах яе левабярэжжа. Адсюль, з высокіх пунктаў Мазырскай грады, адкрываецца маляўнічы від на даліну Прыпяці і слаўтыя «палескія дзюны».

Блакітныя далячыні лясных масіваў, жоўтыя пясчаныя берагі, водмелі і дзюны, велізарныя зялёныя дываны пойменных лугоў, чырванаватыя тоны вербавых зараснікаў, цёмная стужка ракі — усё, што знаходзіцца на плоскасці Палескай нізіны, арыгінальна спалучаецца з узвышшамі рэльефу Мазыра і пакідае яркае ўражанне аб ваколіцах аднаго з найпрыгажэйшых гарадоў рэспублікі.

Землекарыстальнікамі на тэрыторыі заказніка сталі Дзяржлесфонд, Дзяржземфонд і калгас імя Калініна. На землях Дзяржлесфонду праведзены ўжо значныя работы па аблясенню і замацаванню лагчын. Тут ствараюцца экалагічныя сцежкі, дэндрарый і батанічны сад. Гэта ўзбагаціць мясцовую флору і фауну, дазволіць захаваць цікавы жывёльны і раслінны свет.

Архітэктарамі і інжынерамі Беларускага навукова - даследчага і праектнага інстытута горадабудаўніцтва выканана дэталёвая распрацоўка добраўпарадкавання, санітарнай ачысткі, замацавання і захавання ў натуральным выглядзе існуючай у запаведнай зоне лагчынна-вышыннай сеткі. Зараз удакладняецца планіровачная структура Мазыра. Як горад-запаведнік, горад-музей, ён павінен быць максімальна прыстасаваны да асаблівасцей мясцовага рэльефу і мець спрыяльнае для адпачынку асяроддзе. Невялікія ўчасткі ворыва калгаса імя Калініна, якія падвяргаюцца эразійным працэсам, прапануецца перавесці ў сенажаці.

Пры гэтым па межах лагчын ствараюцца лясныя палосы шырынёй 50-100 метраў. Значыць, зямля будзе выкарыстоўвацца, але не разбурацца.

Менавіта гэтак жа не выключаюцца з гаспадарчага карыстання і плошчы гарадскіх лагчын. Іх днішчы могуць служыць натуральнымі цыркамі для наладжвання зялёных тэатраў, спартыўных пляцовак пры ўмове замацавання схілаў дрэвамі, кустоўем і травамі, устойлівымі да эразійных і рэкрэацыйных уздзеянняў. На асобных схілах можна ўзводзіць будынкі ў адпаведнасці з існуючымі экалагічна выпрабаванымі тыпавымі праектамі для горнай мясцовасці, а таксама будаваць дэкаратыўныя пешаходныя масткі, фунікулёры і віядукі.

Назіранні за станам і сучасная дынамікай рэльефу Мазырскай грады, гэтай унікальнай мясцовасці Беларусі, яе флорай і фаунай, узялі на сябе супрацоўнікі інстытутаў геахіміі і геафізікі, эксперыментальнай батанікі Акадэміі навук Беларусі.

Мікалай КУЧУК,
галоўны інжынер праектаў Беларускага навукова-даследчага і праектнага інстытута горадабудаўніцтва.
Аляксандр ПАЎЛОЎСКІ,
навуковы супрацоўнік Інстытута геахіміі і геафізікі АН БССР.

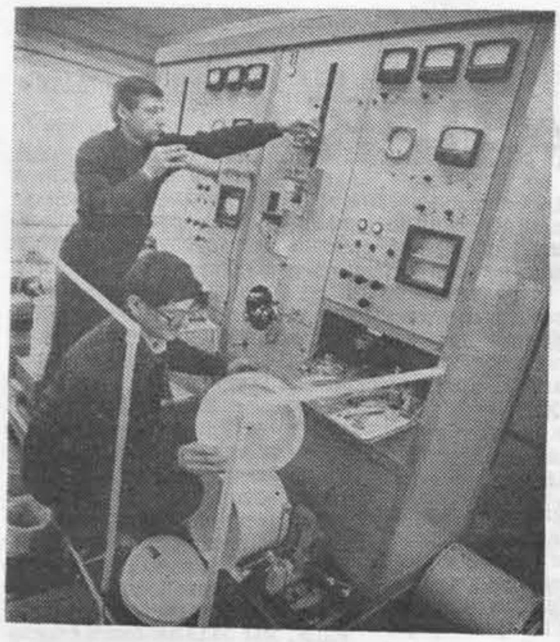

Калектыў Магілёўскага аддзялення Інстытута фізікі АН БССР плённа распрацоўвае праблемы оптыкі, спектраскапіі і інфарматыкі. Фундаментальныя даследаванні праходзяць тут у межах рэспубліканскіх комплексных праграм.

Шмат увагі ўдзяляюць у інстытуце навукова-тэхнічнаму супрацоўніцтву з прадпрыемствамі і арганізацыямі. Адным з прыкладаў сумеснага пошуку з'яўляецца ўльтрагукавы апарат для лячэння касцей, пасляхова ўкаранёны ў дзіцячым аддзяленні абласной бальніцы. Разам з медыкамі арганізавана навукова-пошукавая работа па распрацоўцы і вырабу плазменнага скальпеля, вывучаюцца магчымасці ЭВМ у даследаванні мозгу.

Зусім нядаўна пра плазменнае ўзмацненне інструмента можна было прачытаць у творах фантастаў. Сёння такі метад вучоныя распрацоўваюць па заказу вытворчага аб'яднання «Хімвалакно». Для другога буйнога партнёра — вытворчага аб'яднання «Бабруйскшына» — вучоныя шукаюць шляхі далейшага павышэння прадукцыйнасці працы праз укараненне ў цэхах разнастайных аптычных прыстасаванняў. Значны эканамічны эфект атрымліваюць гаспадаркі Магілёўскай вобласці ад супрацоўніцтва з навукоўцамі. Толькі за два апошнія гады ён перавысіў 1,2 мільёна рублёў. Агульныя затраты прадпрыемстваў пры гэтым склалі менш як 33 тысячы рублёў. Такі плён узаемадзеяння навукі і вытворчасці.

НА ЗДЫМКАХ: доследы рыхтуюць навуковыя супрацоўнікі лабараторыі імпульснай оптыкі браты Уладзімір і Мікалай МІНКОВІЧЫ; звышмініяцюрны валаконісты светавод—адна з апошніх распрацовак інстытута.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

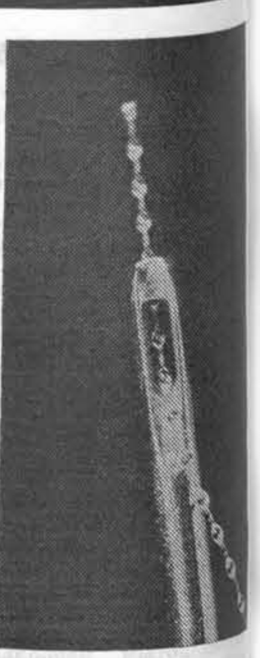

ДУМКІ І РАЗВАЖАННІ А. БЯЛОВА—МАРАПЛАЎЦА-КРУГАСВЕТНІКА І НАШАГА СУАЙЧЫННІКА

НА ШЛЯХУ ДА ІДЭАЛЬНАГА ГРАМАДСТВА

Алейша БЯЛОЎ: «Жыву ў Бразіліі ў горадзе Сальвадоры, выхадзец з рускай сям'і, 45 гадоў. Інжынер-партавік па прафесіі. Двойчы праплыў у адзіночку вакол свету на парусна яхце. Аб тым падарожжы напісаў кнігу. Для яе працягу хачу сабраць матэрыял аб перабудове на маёй Радзіме ў СССР. Маю дзяцей. Вось і ўся біяграфія...».

На супервокладцы першай яго кніжкі «Падарожжа вакол свету ў адзіночку» (выдавецтва «Нордыка») ёсць радкі аб тым, што Алейшу Бялову прысвоена ганаровае званне першага бразільскага мараплаўца-кругасветніка. Я прачытаў яе пасля ад'езду Алейшы з Мінска, дзе ён некалькі восеньскіх дзён быў госцем Беларускага таварыства «Радзіма». Не збіраючыся строіць з сябе літаратурнага крытыка, тым не меней адзначу, што хоць ёсць, на маю думку, у тым дзённіку марскога вандроўніка некаторыя мастацкія хібы, нарадзіўся ён пад пяром філосафа, рамантыка, які прагне шчырасці. І справядлівасці. Часам Бялоў-пісьменнік здаваўся мне больш зразумелым, чым Бялоў-субяседнік.

Аднак не аб нашых дыскусіях я маюся гаварыць. Каб надаць маім нататкам большую пераканаўчасць і аб'ектыўнасць, я дазволю сабе звярнуцца да развагаў Бялова-пісьменніка, прыводзячы вытрымкі з яго кнігі.

Добрым дапаўненнем да тытула «Першы бразільскі падарожнік-кругасветнік» было б званне першага суайчынніка, які адзін на лодцы двойчы абагнуў зямны шар.

Найпершае, што можа падумаць чалавек, прачытаўшы гэтыя словы: «Якая адчайная смеласць!»

— І ўсё ж не гэта галоўнае, — запярэчыў Алейша. — У першую чаргу неабходны дасканалая тэхніка, абсталяванне, якасць канструкцыі яхты, твае веды, вера ў тое, што ты зрабіў сваімі рукамі.

...Адысея Бяловых пачаткам сваім выходзіць з далёкага 1943 года, калі да перамогі над фашызмам заставаліся яшчэ два бясконца доўгія гады; з украінскай вёскі Мярэфа, дзе ў сям'і рускага агранома нарадзіўся сын, тады яшчэ Алёшка. Сям'я пакінула дом у тым жа 43-м, і ветразі лёсу панеслі яе ў заакіянскую Бразілію. Бабуля, якая і назву гэтую мудрагелістую выгаварыць не магла, на развітанне падарыла сямімесячнаму ўнучку вялікую лыжку... І развіталася з ім назаўжды.

Бялоў-пісьменнік: «У час вайны пачаліся нашыя бадзянні як сапраўдных ізгояў. Я не хачу больш паўтараць лёс маіх бацькоў, не хачу, каб гэтая доля напаткала маіх дзяцей».

Не вельмі лёгка прыжываліся Бяловы да чужой зямлі. Бацька працаваў аграномам на фазэндзе ў багатага латыфундыста. Жыць уладкаваліся ў падвале пад домам гаспадара. Бялоў-старэйшы нечым не дагадзіў патрону, і кантракт быў перарваны. Не даўшы часу на пошукі якогасьці прытулку, гаспадары выкінулі сям'ю Бяловых разам з іх жабрацкім скарбам на вуліцу. У дзіцячай памяці Алейшы вечным стоп-кадрам і пытальнікам застыне імгненне: кухонная шафа вылятае старчма на асфальт, а праз разбітыя дзверцы са звонам сыплецца посуд... Звон прыніжэння і знявагі. Імгненне застыне і выгравіруецца ў свядомасці сына імігранта жыццёвым крэда Бялова-пісьменніка і чалавека: «Няспынная барацьба супраць несправядлівасці, супраць багатых і валадарных».

На шчасце, з цягам часу бацька змяніў сельскія палеткі на кафедру ва універсітэце, чым грунтоўна паправіў растрапаны блуканнямі човен сямейнага дабрабыту і здолеў даць дзецям вышэйшую адукацыю.

Аднак, відаць, у кожнага чалавека, можа ў юнацтве, можа ў сталым узросце прачынаецца цяга да нязздзейсненага, надзея на тое, што яно адкажа на пытанні: «Які сэнс жыцця? Навошта чалавеку праца, каханне?»

Калі Алейшу мінула 22, сябар падарыў яму, чалавеку, які нават не ўмеў плаваць, маску для падводнага плавання. Харaство царства Нептуна і празрыстая бязважкасць ашаламілі яго. Адтуль нібы пачуўся яму кліч мора і мары. Нептуну ўдзячны ён за ідэю кругасветнага падарожжа.

— Яна так мяне захапіла, што я махнуў рукою на карнавалы, самбу, нават на вучобу. (Дзякуй бацьку, не дазволіў сатварыць глупства). Пятнаццаць гадоў я адмаўляў сабе ў элементарным, ашчаджаў грошы. Увесь вольны час праводзіў на верфі. Сваімі рукамі майстраваў парусную яхту. Вучыўся, атрымаў дыплом капітана-аматара, радавым матросам парусніка перасек Атлантыку з Сальвадора ў Кейптаўн.

Нарэшце ў 1980 годзе 37-гадовы капітан, ён жа адзіны член каманды парусной яхты «Тры Мары», адчаліць ад гарадскога дэбаркадэра насустрач небяспецы. Курс—цэлы свет. Прычаліць праз 14 месяцаў. Мясцовая газета напіша аб ім: «Рэлігія Бялова — мора. Ён верыць толькі ў сілу розуму, у прыроду, у інтэлектуальную энергію чалавека».

У адкрытым моры часам турбавала здрадніцкае «навошта». Яго ж, як вопытнага інжынера-вадалаза, чакалі выгадныя дзелавыя кантракты, сям'я, стары бацька...

Бялоў-пісьменнік: «Калі не мець ідэала, за які гатоў аддаць жыццё, яно нічога не вартае».

Ёсць ідэал, здзейсненая мара, званне першага, нарэшце, кніга. А яе аўтар застаўся незадаволеным. У час вандраванняў бабуліна лыжка-талісман заўсёды была з ім, нагадваючы бацькоў і нешта вялікае, да таго часу не пазнанае, што стаяла за іх і ягоным лёсам.

— Я выходзіў на бераг многіх краін, знаёмы з сотнямі людзей, а неяк убаку застаўся край, дзе нарадзіўся, які ведаў з прачытанага ды са слёз бацькоў. Не паехаць туды я не мог.

Кліч продкаў вывеў у другое кругасветнае падарожжа на пошукі сваіх каранёў.

— У Міжземным моры мяне напаткала зіма, — расказваў госць.—Іншага выйсця, як пакінуць яхту на Кіпры і ляцець на Радзіму, не заставалася.

— Другое падарожжа, відаць, больш узбагаціла вас як пісьменніка?

— Безумоўна. Я прывёз сюды аўтарскі экземпляр кнігі на 2 500 старонак з трыма часткамі: «Пошук Усходу», «Пошук сваіх каранёў», «Вяртанне дамоў». Другую частку амаль што цалкам прысвяціў Радзіме. Ды, на жаль, за той тыдзень, што я правёў у родным сяле, мала што ўдалося пагледзець. А пісаць сёння аб СССР і не гаварыць аб перабудове — значыць, марна псаваць паперу. Вось чаму я вырашыў вярнуцца зноў, на гэты раз пасажырам «Аэрафлота». Хацелася зразумець, дайсці сваім розумам, што такое перабудова, якія вынікі дасягнуты ў Беларусі, рэспубліцы, якая столькі гора перанесла ў вайну, як разумее сваю ролю ў правядзенні рэформ просты чалавек, а як кіраўнік, якія правы маюць гэтыя дзве катэгорыі людзей.

Бялоў-пісьменнік: «Законы Бразіліі такія несправядлівыя, састаўлюцца тымі, хто наверсе, для тых, хто ўнізе... Бразільскі народ нараджаецца бяспраўным, толькі з правам на дарогу, па якой плявецца босы, у галечы».

З дапамогаю Беларускага таварыства «Радзіма» Алейша Бялоў шукаў адказы на свае пытанні. Напрыклад, у калгасе імя І. Войкава, што знаходзіцца непадалёку ад сталіцы Беларусі.

— Яшчэ пакуль рана гаварыць, што наша гаспадарка багатая. Сярэдняя, — уводзіў нашага суайчынніка з Бразіліі ў курс справы старшыня калгаса Валянцін Стыдзель. — Але мы досыць трывала стаім на зямлі: чысты даход калгаса ў 1987 годзе склаў 1 мільён 700 тысяч рублёў. 800 калгаснікаў з 14 сучасных вёсак займаюцца земляробствам, жывёлагадоўляй. Маем сваю звераферму. Але ёсць і праблемы: гаспадарыць экстэнсіўнымі метадамі нельга, «свабодных» угоддзяў пад рукою няма. Трэба з найбольшай прадукцыйнасцю выкарыстоўваць тую зямлю, якую маем, грунтуючыся на гаспадарчым разліку, брыгадным падрадзе. Гэта самы перспектыўны шлях, які дапаможа нам намнога лепш вырашыць галоўную задачу: забяспечыць людзей прадуктамі харчавання.

Бялоў-пісьменнік: «...Яна [зямля Бразіліі — К.Ш.] знаходзіцца ў руках меншасці, якая садзіць і сее вельмі мала, без выкарыстання тэхнікі, а атрымлівае прыбытак, альбо раз-пораз паніжаючы заработак сельскагаспадарчага рабочага, альбо здае ўчасткі ў арэнду, якія затым апрацоўваюцца толькі напалову. Рэшта ж абгароджваецца дротам і — гатова. Ніхто не зойдзе, ніхто не пасее, а па той бок агароджы беспрацоўе і галеча лічацца натуральным законам жыцця».

— Скажыце, а як калгас вырашае сацыяльныя праблемы сваіх працаўнікоў? — запытаў Алейша Бялоў.

— Запрашаю вас на невялікую экскурсію па калгаснай сядзібе.

У якасці ўступу скажу, што калгас збудаваў Дом быту з пральняй, швейнай майстэрняй, цырульняй, лазняй. Ёсць дзіцячы сад на 140 месцаў. Калі ласка...

І калі калгас імя І. Войкава першынства ў агракультуры не трымае, дык Мінскі трактарны завод, наадварот, — флагман сельскагаспадарчай індустрыі. Больш трыццаці тысяч яго працаўнікоў вырабляюць сусветна вядомы трактар «Беларусь». Прадукцыя завода, акрамя задавальнення патрэбы айчыннага рынку, экспартуецца амаль у 80 краін свету. З яго новымі ўзорамі, сучасным абсталяваннем, тымі, хто на ім працуе, і пазнаёміўся пісьменнік з Бразіліі.

Перапыніўшы хлопца ў рабочай спяцоўцы, Алейша Бялоў звярнуўся да яго з пытаннем:

— Якая твая мэта ў жыцці?

— Працаваць... Вучуся на вячэрнім аддзяленні інстытута, — быў адказ.

— У чым ты бачыш сэнс перабудовы?

— Каб лепш жылося людзям...

Госць слухаў рабочага і, мне здалося, нешта пільна шукаў на яго твары. Потым растлумачыў:

— У Бразіліі цяжкае эканамічнае становішча. Толькі непісьменных налічваецца каля 80 працэнтаў. Вялікая і дыспрапорцыя ў размеркаванні вынікаў працы, матэрыяльных сродкаў. Дастаткова сказаць, што інжынер з вышэйшай адукацыяй зарабляе ў 60 разоў больш чым рабочы. А той па характару паслухмяны, вельмі пакорны, чаго не павінна быць. Нягледзячы на беднасць, заўжды ўсміхаецца, паказваючы... бяззубы рот. Сумна: такія маладыя, а ўжо без зубоў. Думаю, што можна гаварыць аб сацыяльным развіцці краіны, заглянуўшы ў рот яе грамадзянам, вядома, тым, хто рукамі сваімі зарабляе на жыццё. Можа гэта не надта эстэтычна гучыць, але гэта — данасць.

Цікаўнасць пісьменніка і журналіста прывяла Алейшу Бялова ў творчую майстэрню народнага мастака СССР і старшыні прэзідыума Беларускага таварыства «Радзіма» М. Савіцкага. Міхаіл Андрэевіч падзяліўся з субяседнікам сваімі меркаваннямі наконт развіцця мастацтва ва ўмовах перабудовы, значэння эстэтычнага выхавання моладзі. Мастак паказаў свае новыя творы, сярод якіх серыя карцін аб чарнобыльскай аварыі.

— Серыя яшчэ не закончана. Я назваў яе «Чорная быль». Тое, што здарылася на Чарнобыльскай АЭС, — народная трагедыя, бо перш за ўсё закранае праблему існавання жывога на планеце, канкрэтных людзей. Гэта трагічны ўрок, з якога мы абавязаны зрабіць вывад.

А пасля размовы Алейшы Бялова ў Таварыстве «Радзіма» з пісьменнікам і вучоным Леанідам Казырам, я палічыў, што час падвесці вынікі.

— Ранавата яшчэ, — не згадзіўся Алейша, — пакуль што назапашваю матэрыял, пачакаю, каб ён як след «выспеў», а затым ужо вазьмуся за аналіз. Пасля першага майго наведання СССР прайшло 2 гады. За гэты час намеціліся бачныя перамены — сведчанне перабудовы. Адзначу агульны настрой: дарогу новаму. Няма сумнення, што Беларусь за 70 гадоў Савецкай улады, як і ўвесь Савецкі Саюз, дасягнула каласальных поспехаў, з лапцюжнай ператварылася ў развітую. Я нідзе не бачыў жабракоў, дзяцей, якія корпаліся б у скрынях са смеццем, шукаючы ежу, як гэта часта здараецца ў нас, і бяззубых, прабачце. Але ёсць у вас нейкія «зрушэнні цэнтра цяжару», ці што. Мне гавораць, маўляў, у нас у Савецкім Саюзе аўтамашыны дарагія. Тут ёсць дакладная матывацыя: у вас аўтамабіль — не сродак перамяшчэння, а раскоша. Пры такой добрай рабоце разгалінаванай сеткі гарадскога транспарту некалькіх відаў на вуліцах таго ж Мінска, ён не надта і патрэбны. Іншая справа — тавары першай неабходнасці: абутак, адзенне, тое, што патрабуецца на кожны дзень. Я прыкмеціў, што ў гэтым ёсць дэфіцыт. Па майму разуменню, як мага хутчэй трэба выпраўляць такое парадаксальнае становішча. Парадаксальнае, таму што ў краіне ёсць магутная сыравінная база.

Вы ўзялі добры старт. Відаць, ёсць і будуць цяжкасці. Важна гаварыць пра іх праўду. Колькі я ні падарожнічаў, не сустракаў ідэальнага грамадскага ладу. Носьбітам перабудовы жадаю імкнуцца да гэтага.

Канстанцін ШАЛЯСТОВІЧ.

Por una democracia sin escasez

LOS ánimos de la sociedad, al igual que los ánimos del individuo, suben o bajan en dependencia de las circunstancias. En los años de la perestroika nos tocó sobrevivir de todo: hubo iniciativas con las que aumentaron las esperanzas del ulterior mejoramiento del clima; hubo días duros en los que el desosiego caló en nuestras almas, porque creímos posible el retorno de los glaciares. Mientras tanto, la realidad parecía conducirnos por cierta línea central, sin mimarnos con cambios instantáneos, pero al mismo tiempo impidiendo que los viejos órdenes salieran de la clandestinidad.

Pero esta circunstancia, lógicamente, no ofrece un cuadro íntegro de los ánimos que reinan en la sociedad. Se debe tomar en consideración el trasfondo sobre el cual transcurre la campaña electoral. Se acumuló el cansancio psicológico. El esperado ascenso cualitativo de nuestra vida hasta el momento no se produjo. Es grande el déficit del presupuesto estatal, suben los precios y desaparecen las mercancías. Por supuesto, cada cual evalúa la situación a su manera. Pero también hay indicios manifiestos que nadie puede menospreciar: el tono de enfado que marcan las cartas enviadas a las redacciones de los periódicos, la alta tensión que reina en las colas y, lo que especialmente salta a la vista, las sorpresivas resoluciones en las recientes asambleas de nominación de candidatos a diputados del pueblo.

La palabra "sorpresivas", quizás, no sea demasiado adecuada para la lucha electoral. Pero la empleo por la siguiente razón. Parecía que las estrellas de primera magnitud en el cielo de la perestroika no tendrían rivales. Pero, de pronto, la académica T. Zaslávskaya no reúne la cantidad necesaria de votos en la reunión plenaria del Consejo Central de los Sindicatos Soviéticos. No acumularon el puntaje necesario para la nominación en la reunión ampliada de la presidencia de la AC de la URSS el académico A. Aganbeguián, el miembro correspondiente de la Academia P. Búnich, el doctor en economía N. Shmeliov... En las circunscripciones electorales territoriales, en las asambleas regionales, en su gran mayoría, obtienen el apoyo de la población los partidarios de cambios. Pero en las reuniones plenarias de algunas organizaciones de masas no llegaron a ser candidatos muchas conocidas personalidades. No hay que catalogarlos a todos como víctimas de los tejemanejes del aparato. Creo que la situación es mucho más complicada. ¿Qué quiero decir? Los nombres de estas personas están en la boca de todos, ya hace mucho y sólidamente se las identifica con el concepto de la perestroika. Son propagandistas activos y hasta autores de muchas de sus ideas. Y la actitud hacia estas personas equivalía a la actitud hacia la médula de los cambios. En una palabra, tras los resultados de la nominación de candidatos se trasluce una tendencia al descenso de las simpatías respecto de los "agitadores de ánimos", se pone en tela de juicio la propia posibilidad de los avances prometidos. Desde luego, en los resultados de la nominación repercutieron tanto los intereses de grupos como los enfrentamientos que aún continúan en los círculos intelectuales.

Hay comentaristas que consideran que el año pasado atravesamos las dos situaciones más duras de todo el período de la perestroika, cuando nos pusimos de cara ante la opción de "lo uno o lo otro", y fue en la primavera al publicarse la carta de Nina Andréeva y al inico del otoño, en vísperas del Pleno del CC del PCUS cuando se produjeron considerables cambios en la dirigencia partidista del país. Aquella primavera fue precedida por los bombardeos contra el único blanco marcado con especial empeño: el vanguardismo político. Es sabido lo que sucedió después. Pero a comienzos de otoño el pensamiento crítico aún no se había restablecido del choque recibido en las duras acometidas que en el verano se hicieron contra la transparencia y la crítica. Y los conservadores otra vez intentaron unirse codo a codo.

Los gritos de mutuos reproches pueden volver a impedir a las fuerzas de la perestroika escuchar la señal de peligro. No es momento para airarnos y ajustar cuentas. Hoy es la etapa de consolidación, de lucha tenaz. Transcurren asambleas electorales, y hay que luchar por el triunfo de los partidarios de la renovación. Es mucho, por no decir todo, lo que dependerá de la composición del congreso de diputados del pueblo de la URSS.

Mijaíl POLTORANIN.

Apoyo total

Hasta el momento no hemos logrado deshacernos del estilo, las costumbres y los hábitos viejos. Lo nuevo, propio de la perestroika, no ha desplazado por ahora del todo lo que heredamos de la época del estancamiento, el culto a la personalidad, la falta de derechos y el temor. Lo más importante es que la gente que vive hoy es la misma de hace cuatro años, y su bagaje espiritual se formó en aquella época.

El comienzo de la perestroika fue prematuro. Por cierto, debería haber comenzado aún antes, pero el pueblo todavía no ha tomado conciencia de que el país se encuentra en un atolladero. "Es tolerable, se puede vivir": con esta máxima filosófica nuestro pueblo hubiera podido ir tirando largo tiempo. Uno de los rasgos de la conciencia masiva, arraigado profundamente en el alma del pueblo como resultado del estalinismo y el estancamiento, era la apatía total y el deseo de adaptarse, sobrevivir, existir como los demás; lo principal era que las cosas no marcharan peor. Eran obedientes modestas personas y escasa individualidad. El ideal, al cual aspiraba el sistema, fue casi logrado: un apoyo total a éste.

Para mediados de los años 80, el pueblo aún no había entrado en abullición, la mayoría todavía tenía lo que perder. Para la perestroika no habían madurado las condiciones. La comenzó desde "arriba" un grupo más perspicaz y valiente del partido. En esto consiste su ventaja: el carácter consecuente de su política, la existencia de un plan estratégico, la actitud enérgica. Mas, en esto también radica su debilidad: la escasez de la comprensión, del interés y del apoyo masivo.

Suelen decir que "el país se encontraba en un estado precrítico", que "nos habíamos aproximado al borde del abismo", por lo cual las fuerzas sanas del partido y la sociedad asumieron la responsabilidad de cambiar el rumbo, ya que no había otro camino. Lo paradójico consiste en que la crisis económica no ha sido superada hasta el momento, mientras que ahora un número creciente de personas percibe las dificultades justamente como una crisis, considerando los problemas heredados de la época del inmovilismo, que sacó a relucir la perestroika, como propios de esta última.

¿Hubo otros caminos en 1985? Sí, los hubo. Primero, el estancamiento podía haber durado aún largo tiempo. Se hubiera necesitado un lapso más prolongado para que todo se derrumbara de una vez. Se podría haber realizado reformas cosméticas para erradicar las deformaciones más evidentes y tratar de elevar el nivel de vida, al menos, hasta el de los países socialistas de Europa. Esto fue lo que comenzaron a practicar inmediatamente después de la muerte de Brézhnev.

Hemos optado por la tercera vía: la de una brusca y dolorosa destrucción de todo lo viejo, habitual, que funcionaba a la buena de Dios. Cuando a un enfermo le dicen que lo van a operar, no cuenta con ninguna garantía, le aguardan solo el temor y el dolor.

La perestroika es una revolución, y **la revolución jamás hizo feliz a todo el mundo de una vez.** Contra ella no intervienen elementos separados, sino capas y grupos de gente que no quieren la perestroika y son perjudicados por ella: la burocracia, los de la economía sumergida, la mafia comercial. Uno de los mitos de los últimos años es el apoyo masivo de la perestroika, como solía ser antes: "de todo el pueblo". Algunas de las encuestas, supuestamente científicas, de la opinión pública indican la cifra del 70 e, incluso, 90 % de los partidarios de la renovación. Pero esto es solo para los demasiado crédulos.

La perestroika avanza de manera más difícil y dolorosa de lo que se esperaba. Cada vez más se puede escuchar pronósticos alarmantes: si en los próximos dos o tres años no mejora la situación material de la gente, será socavada la fe en el partido y el gobierna, en la vanguardia de la perestroika.

Otra de nuestras paradojas consiste en que en adelante la situación económica será en parte más difícil, pero ya no podemos volver atrás. Es importante que se despierte la mayoría silenciosa, acostumbrada a vivir como vive, que tomen conciencia de que en el país reina un desbarajuste, que hay que cambiar todo, que es imposible hacerlo sin su participación. Para ello esta gente debe querer vivir mejor; no entregarse a los sueños, sino llegar a comprender que están viviendo pobremente y mal acomodados, que a fines del siglo veinte, en el país tan rico como el nuestro, todo el mundo puede, como los cooperativistas. ganar mil rublos al mes; tener agua corriente y teléfono en su casa; vivir con su familia en cuatro habitaciones y no disponer de 4 metros cuadrados de superficie habitable per cápita; llevar a sus niños a la escuela por la mañana; si es internado en un hospital, estar en la sala y no en el pasillo; caminar por asfalto y no por el fango. Todo esto hay que comprender y enfurecerse consigo mismos y con los demás, con el orden existente y con el sistema.

Nikolái POPOV,
doctor en Historia, sociólogo, colaborador del Centro Nacional de Estudios de la Opinión Pública

En el pequeño poblado Ruba, cerca de Vitebsk, trabaja María Jákovlevna Chumanijina — directora general de la Asociación industrial "Dolomit". Hace once años que ella dirige esta gran empresa, la que ocupa las primeras posiciones no sólo en la república, sino en todo el país, dando anualmente como beneficios nueve millones de rublos.
Cada empresa de la Asociación tiene sus comedores y salas de descanso, saunas con piscinas y salas de entrenamiento, sus viviensanatorios-dispensarios. Pero lo más importante son las viviendas. En los últimos años los trabajadores de "Dolomit" han recibido 900 apartamentos.

María Chumanijina es miembro del Comité Central del Partido Comunista de Bielorrusia, laureada con el premio del Soviet de Ministros de la URSS, presidente del Consejo de directores de Vitebsk. Pero lo que más enorgullece a María Yákovlevna es la medalla por el Humanismo y la Caridad que lleva el nombre de Pirogov.

María CHUMANIJINA con su madre, María Nikoláevna.
Foto: A. TSERLUKEVICH.

"LA SEGUNDA VIDA DEL MARISCAL DE CAMPO PAULUS"

Así se titula la novela documental, que pronto verá la luz en la Editorial de la Sociedad de Voluntarios para la Colaboración con el Ejército, la Aviación y la Flota de la URSS. Los autores de esta obra son Alexandr Blank, doctor en Historia, y Boris Javkin, candidato a doctor en Historia.

Como es sabido, el mariscal de cmapo Friedrich Paulus, comandante del 6º Ejército de la Wehrmacht, el 31 de enero de 1943 fue hecho prisionero en el sótano de un almacén en Stalingrado. Primero lo trasladaron a Krasnogorsk y, luego, en abril de 1943, a Súzdal, donde tras los muros del Monasterio de San Salvador y de San Eufimio había un campo de concentración de prisioneros de guerra alemanes. Un testigo ocular de la vida de Paulus en el cautiverio fue el oficial de contraespionaje Alexandr Blank, quien trabajaba de intérprete militar. Su nombre se menciona, por ejemplo, en la biografía del primer presidente de la RDA, Wilhelm Pieck: Blank lo acompañó durante sus viajes a los compos de concentración de prisioneros de guerra.

Después de la guerra Alexandr Blank se convirtió en uno de los principales germanistas soviéticos, fundó y encabezó la escuela científica de la historia del fascismo y la lucha antifascista. Es autor de más de cien obras. ,

La novela corta "La segunda vida del mariscal de campo Paulus" se basa en un amplio círculo de fuentes y materiales históricos de la URSS, la RDA y la RFA, así como documentos poco conocidos y memorias.

,En 1979, la novela fue editada en la RFA con el título de "Prisioneros de guerra alemanes en la URSS", y suscitó una tormenta de indignación por parte de un grupo de diputados del Bundestag, quienes exigían que se prohibiese la difusión del libro "prosoviético" en la RFA. Más tarde esta novela, pero ya bajo el título de "La segunda vida del mariscal de campo Paulus", vio la luz en Checoslovaquia y Bulgaria. "¿Para qué hacer la publicidad en la URSS a un mariscal de campo fascista?", afirmaban algunos editores, argumentando así su negativa de publicar en nuestro país este libro.

Mas los tiempos han cambiado. El sueño de Alexandr Blank está por realizarse. Para ello contó con la ayuda de Boris Javkin, su discípulo, continuador y coautor. Ha llegado la hora de publicarse la novela en ruso.

Natalia ROMANOVICH.

Redactor de la "Página en español": Demetrio OKULIK.

ЁН БЫЎ САПРАЎДНЫМ ВУЧОНЫМ СВАЙГО ЧАСУ

БАЦЬКА ПАЭТА

«...Бацька паэта (мой тытул у Беларусі)»,—напісаў у лісце ад 4 мая 1929 года да аднаго з выдаўцоў дарэвалюцыйнай беларускай газеты «Наша Ніва» А. Луцкевіча вядомы беларускі этнограф Адам Ягоравіч Багдановіч. У словах гэтых і гонар за любімага народам сына — паэта Максіма Багдановіча, і горыч ад непрызнання сваёй навуковай дзейнасці.

Лёс будучага вучонага склаўся нялёгка. Нарадзіўся ён 25 сакавіка 1862 года ў мястэчку Халопенічы Барысаўскага павета Мінскай губерні. Бацькі былі сялянамі з панскіх прыгонных. Бацька яго, Ягор Лявонавіч, служыў у пана поварам і, як дваровы, зямельнага надзелу не меў, атрымаў пасля рэформы 1861 года толькі паўдзесяціны прысядзібнай зямлі.

Вучыцца маленькі Адам пачаў з 6 гадоў у вясковай школе, дзе дамарослы бакаляр з сялянскіх хлопцаў пад некаторым доглядам мясцовага дзяка вучыў хлопчыкаў чытаць па складах і пісаць мелавым чарнілам на драўлянай дошцы. З сямі гадоў пайшоў на работу — саджаць бульбу. У дзевяць гадоў быў ужо падзёншчыкам у панскім маёнтку. Гэта ўлетку. Па зімах працягваў вучыцца ў школе, дзе з 1870 года пачаў працаваць настаўнік з семінарыі. Настаўнікаў-семінарыстаў змянілася тры. Апошні навучаў гісторыі і геаграфіі. Выдатна скончыўшы ў 1874 годзе школу, Адам Багдановіч атрымаў пасведчанне, у якім было сказана, што ён «скончыў поўны курс навук». З таго часу Адам Ягоравіч вучыўся ўсё жыццё самастойна па кнігах, паміж спраў.

Адаму было няпоўных 13 гадоў, калі ён выйшаў з сям'і на самастойную дарогу. З таго часу ён быў вучнем чыгуначнай майстэрні ў прывакзальным мінскім дэпо, зіму бакаляры ў якасці памочніка настаўніка ў школе, якую скончыў сам, пасля быў вучнем у мінскага кандытара. Працуючы, ён увесь час многа чытаў і вучыўся сам. У 1879 годзе паступіў у Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю, каб атрымаць дыплом. Скончыўшы яе, з 1882 года чатыры гады настаўнічаў на вёсцы, пасля 6 гадоў у Мінску. Ён не хацеў пакідаць вясковую школу, але павінен быў пераехаць у Мінск на патрабаванню Мінскай кіруючай групы партыі «Народная воля», членам якой ён быў з 1882 па 1892 год (да поўнай ліквідацыі партыі пасля Лапацінскага правалу). Адам Багдановіч з'яўляўся сувязным звяном паміж Мінскай арганізацыяй і групай народных настаўнікаў. У Мінску А. Багдановіч быў загадчыкам і настаўнікам у гарадскім вучылішчы, а ў вячэрніх гадзінах выкладаў усе прадметы агульнаадукацыйнага курса ў яўрэйскім рамесніцкім вучылішчы. Адначасова кіраваў некалькімі падпольнымі гурткамі самаадукацыі — афіцэрскім, жаночым і рабочым. У Мінску пачаў вывучаць замежныя мовы: французскую, польскую, лацінскую, грэчаскую і пад канец жыцця — старажытнаяўрэйскую.

З 1884 года ў Гродне пачалі публікавацца навуковыя работы Адама Ягоравіча па этнаграфіі. За час жыцця ў Гродне (1892—1896 гады) ён змясціў нямала артыкулаў і рэцэнзій па пытаннях літаратуры і тэатра ў газетах «Минский листок», «Виленский вестник», «Гродненские губернские вести». У кнізе П. Шэйна «Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо - Западного края» апублікаваны тэксты казак і легенд, запісаны Адамам Ягоравічам ад сваёй бабкі Рузалі Осьмак.

Дзесяць гадоў маладосці былі перыядам напружанай працы. Сын Адама Ягоравіча Павел у біяграфічным нарысе пра бацьку, машынапіс якога захоўваецца ў мяне, пісаў: «Лёгка сказаць «быў членам партыі «Народнай волі». А гэта ж значыць перажываць усё тое, што з гэтым звязана, і перажываць у той перыяд, калі справы партыі ішлі на спад, калі пачыналіся правал за правалам, перажываць такія буйныя рэнегацтвы, як рэнегацтва Ціханава і іншыя, перажываць апошнія дні паміраючай партыі, калі яна аказалася без галавы, калі цэнтр ужо не існаваў, а перыферыя працавала, не падазраючы, што яна працуе без цэнтра. Усю работу даводзілася весці ў атмасферы вобыскаў і арыштаў...»

Стары мінчанін Леанід Тарановіч, пенсіянер, былы раённы ўрач, які добра ведаў Адама Ягоравіча, расказваў мне ў пачатку 70-х гадоў, што са слоў самога Багдановіча ён ведаў аб тым, што шрыфты падпольнай народніцкай друкарні той асабіста патапіў у сажалцы Губернатарскага саду (зараз — парк імя Горкага), а друкарскі варштат скінуў у Свіслач з моста на Гарбарнай (зараз Першамайская вуліца).

Павел Адамавіч пісаў пра бацьку: «У выніку гэтай напружанай работы ў А. Багдановіча пайшла кроў горлам і пачалі развівацца сухоты. Па прадпісанню ўрачоў, пад пагрозай хуткай смерці ён павінен быў пакінуць педагагічную дзейнасць, развітацца са сваёй любімай справай, якой марыў прысвяціць усё жыццё. Развітаўся разам з тым і з рэвалюцыйнай дзейнасцю, вырашыўшы ў далейшым займацца толькі культурнай работай,.. а затым усё жыццё заставаўся ў строгім сэнсе беспартыйным».

З'яўляючыся народнікам па нораву, сімпатыях і перакананнях, ён шукаў такой службы, каб мець сталыя сувязі з народам і працаваць для народа. Таму ўладкаваўся ў Сялянскім банку, дзе працаваў да 1920 года. Працаваў таксама ў Гродне (з 5 чэрвеня 1892 года па 1 кастрычніка 1896) на пасадзе памочніка бухгалтара, у Ніжнім Ноўгарадзе — на пасадзе спачатку бухгалтара, а потым правадзейнага члена (з 15 студзеня 1902 года), з 1907 года — у Яраслаўлі на пасадзе правадзейнага члена, з 26 ліпеня 1918 года да 1 лютага 1920 — кіраўніком Яраслаўскага аддзялення Сялянскага банка. Сын Адама Ягоравіча Павел пісаў: «За 28 гадоў работы па Сялянскаму банку пры яго дапамозе і садзейнічанні, у якасці ацэншчыка і землеўпарадчыка, перайшло ў рукі працоўнага народа звыш 400 тысяч дзесяцін памешчыцкай зямлі».

Рэвалюцыя застала Адама Ягоравіча ў Яраслаўлі. Пасля рэвалюцыі ён быў прызначаны кіраўніком Яраслаўскага аддзялення Сялянскага пазямельнага банка. На яго лягла вялікая работа па ліквідацыі аддзялення.

З 1-га снежня 1920 года ён пачаў загадваць Навуковай бібліятэкай Гістарычнага музея ў Яраслаўлі, дзе зрабіў навуковае апісанне старажытных рукапісаў і склаў сістэматычны каталог. Адначасова з работай у бібліятэцы выкладаў у розных навучальных установах Яраслаўля. 25 лютага 1931 года выйшаў на старасці на пенсію, спачатку акадэмічную, пасля персанальную. Апошнія гады свайго жыцця прысвяціў навуковай працы.

Памёр 16 красавіка 1940 года ад запалення лёгкіх.

Няпростым быў шлях Адама Ягоравіча ў навуку: большая частка яго даследаванняў засталася неапублікаванай. Працаваў у цяжкіх умовах. Сямейныя абставіны і грамадская праца не дазвалялі яму многа часу аддаваць навуковым заняткам.

У 1885—1892 гадах, загадваючы гарадскім пачатковым вучылішчам у Мінску, ён актыўна ўдзельнічаў у рэвалюцыйным руху, быў адным з кіраўнікоў мінскіх народавольцаў. Усё жыццё прайшло ў клопатах пра кавалак хлеба. Трэба было карміць мнагадзетную сям'ю.

У Ніжнім Ноўгарадзе Адам Ягоравіч пасябраваў з Аляксеем Максімавічам Горкім і хутка парадніўся з ім, ажаніўшыся з Аляксандрай Волжынай, сястрой Кацярыны Пешкавай.

З часам сям'я Багдановічаў усё павялічвалася. Дзеці пачалі хварэць на туберкулёз. Бацька спрабаваў уратаваць сыной і амаль штогод вывозіў іх у Башкірыю на кумыс або ў Крым. Жыла вялікая сям'я толькі на заработак бацькі.

Пасля ліквідацыі ў 1920 годзе зямельнага банка Адам Ягоравіч загадваў Навуковай бібліятэкай пры Яраслаўскім гістарычным музеі, а таксама чытаў лекцыі па гісторыі культуры і тэатра ў Яраслаўскім мастацка-педагагічным і музычным тэхнікумах.

Чалавек выключна дзейны, ён на працягу ўсяго жыцця вёў актыўную грамадскую і асветніцкую працу. З пачатку 20-х гадоў задумвае свае асноўныя навуковыя працы. Аб гэтым сведчаць яго пісьмы да А. Луцкевіча, што знаходзяцца ў рукапісным аддзеле Навуковай бібліятэкі АН Літоўскай ССР у Вільнюсе, а таксама перапіска (захоўваецца ў мяне) з пляменніцамі і ўнучкай.

У пісьме ў Вільню ад 7 студзеня 1929 года Адам Ягоравіч паведамляў, што ён ужо напісаў два раздзелы ўспамінаў пра народавольцаў Беларусі, але пакуль не мае магчымасці працягваць работу, бо адрываюць ад працы штодзённыя клопаты.

Клопатаў гэтых было сапраўды шмат. Цяжка нават уявіць сабе, як мог 67-гадовы чалавек весці такую напружаную працу. У лісце чытаем: «Але гэта не галоўнае, чаму я спыніўся. Так ці інакш — я б справу адолеў. Але ў мяне няма ні часу, ні духоўнага спакою, якія неабходны, каб вызваліцца ад бягучага жыцця, паглыбіцца цалкам у мінулае. Я яшчэ служу, і я тое, што ў нас называюць «актыўны работнік», і — пахвалюся — па секцыі навуковых работнікаў я займаю першае месца па колькасці выступленняў па грамадскай лініі: у 1927 годзе я 192 разы выступіў. Вы можаце сабе ўявіць, што гэта за мітусня! Гэта ж часцей, чым праз дзень. Тут ужо не да пісання! Тым не менш я здолеў здаць некалькі буйных работ. Зараз працую над даследаваннем для зборніка Беларускай Акадэміі навук... Праца мае загаловак: «Да пытання аб этналогіі беларускага народа». Гэта вопыт уводзін у этналогію і этнаграфію беларусаў. Ахоп шырокі. Я прыцягваю матэрыялы археалагічныя і антрапалагічныя, пачынаючы ад 2-га міжледніковага перыяду, матэрыялы лінгвістычныя аб прарадзіме арыйцаў, славян і русаў, гістарычныя, пачынаючы з Герадота, харэаграфічныя ў самым шырокім памеры і антрапалагічныя сучасныя. Працую над гэтым пытаннем ужо даўно, але апошнія тры тыдні, карыстаючыся адпачынкам, я пісаў не разгінаючыся па 12—14 гадзін у суткі».

Сапраўды, выключная працаздольнасць для пажылога чалавека! Не дзіва, што Максім Горкі, які асабіста ведаў Адама Ягоравіча па Ніжняму Ноўгараду, захапляўся неўтаймаванай яго энергіяй. У лісце з Сарэнта ад 16 чэрвеня 1930 года М. Горкі пісаў А. Багдановічу: «Заўсёды мяне вабіла нястрымнасць энергіі Вашай, і — разумееце — рады я ведаць, што гэта энергія не згасла. Вядома Вам, што быў і ёсць я чалавекапаклоннік, буду такім да канца дзён і што Чалавек для мяне перш за ўсё арганізатар свету. Вось гэта самая якасць арганізатара заўсёды захапляла і захапляе мяне ў Вас, васпан!..»

Нягледзячы на вялікую адоранасць і выключную энергію Адама Ягоравіча, даставался яму ўсё цяжка. Трагічна склалася асабістае жыццё яго: зусім маладымі паміраюць яго першая і другая жонкі. Пайшлі з жыцця адзін за адным яго дзеці — маленькая дачка Ніна і сем сыноў. З дзесяці дзяцей перажылі бацьку толькі два: Павел і Мікалай. Успаміны пра сына-паэта Максіма Багдановіча Адам Ягоравіч заканчвае словамі тугі: «І такая недарэчнасць, што не ён пра мяне, а я пра яго павінен пісаць свае ўспаміны».

Шлях у навуку быў для А. Багдановіча таксама трагічным. Ён не быў звязаны з навуковымі ўстановамі, працаваў самастойна. Не ўбачылі свету самыя буйныя працы вучонага: «Язык земли: образование водоречных имен и производного от них» (т. 1—2), «Этнический состав народов славянских и русских» (т. 1—2), «Этнический состав белорусского народа», а таксама ўспаміны «Революционное движение в городе Минске и губернии в 80-х и начале 90-х гг.», «К истории партии «Народной воли» в Минске и в Белоруссии, 1880—1882», «Мои воспоминания» (пра быт і культуру беларускіх сялян) (т. 1—2). Успаміны пра Ф. Шаляпіна, а таксама пра К. Пешкаву засталіся да гэтага часу ў рукапісах. Яны захоўваюцца ў Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР і ў Архіве Максіма Горкага ў Маскве (успаміны пра Пешкаву). Тут знаходзяцца і пісьмы Адама Ягоравіча да Кацярыны Пешкавай.

Толькі вялікая ўпэўненасць у карысці сваіх навуковых выводаў давала сілы не пакладаючы рук працаваць і працягваць даследаванні, нягледзячы на тое, што яны не публікаваліся.

У пісьме А. Луцкевічу ад 7 студзеня 1929 года Адам Ягоравіч пісаў: «А я заўсёды за грамадскімі справамі забываў сябе». Пры такой напружанай службовай, грамадскай і навуковай рабоце Адам Ягоравіч не меў магчымасці асабліва ўваходзіць у справы сваіх сыноў. Ва ўспамінах пра Максіма Багдановіча ён пісаў: «Бацькі, наогул кажучы, дрэнныя суддзі для сваіх дзяцей, і я ў тым ліку».

Любімым сынам Адама Ягоравіча быў трэці сын, Леў, які быў надзелены вялікімі матэматычнымі здольнасцямі. Яго ён адправіў вучыцца ў Маскоўскі універсітэт. Літаратурнай дзейнасці другога сына, Максіма, бацька спачатку, відаць, не надаваў сур'ёзнага значэння. З бацькавых пісем рознага часу мы бачым, як з гадамі, ужо пасля смерці Максіма, Адам Ягоравіч перачытваў літаратурную спадчыну сына і з кожным годам усё больш пранікаўся павагай да яго працы і таленту.

Нямала, відаць, перадумаў бацька над рукапісамі сына. Ужо ва ўспамінах, напісаных у 1923 годзе, ён называе працу сына велізарнай. Разбіраючы архіў, Адам Ягоравіч убачыў тое, чаго не заўважыў у штодзённым жыцці з сынам: самаадданую творчую працу на карысць радзімы, нават дзёрзкую, як скажа ён пазней. У лісце да А. Луцкевіча ад 25 мая 1927 года ён паведамляе адрасату, што днямі выходзіць з друку першы том твораў Максіма Багдановіча ў выданні Інстытута беларускай культуры: «І гэта самае важнае, гэта можна і патрэбна было зрабіць для памяці нябожчыка, які непадзельна аддаў сваё кароткае жыццё паэтычнаму служэнню сваёй радзіме, свайму народу. Гэта было ахвярнае служэнне, род асуджанасці — і ў гэтых адносінах ён рэдкі прыклад: яго вершы сапраўды выпакутаваныя вершы.

Зразумела, не ўсё, што ім напісана, трапіла ў друк, але ўсё ж досыць поўнай будзе кніга яго пакут. Наўрад ці я дачакаюся другога выдання (яго паэзія далёка не ў духу сучасных настрояў) і таму рад, што нарэшце гэта выданне здзяйсняюць».

Падкрэсліваючы трагічнасць асабістага лёсу і ахвярны характар дзейнасці сына, Адам Ягоравіч, аднак, у той час яшчэ не зразумеў велічы паэтычнай спадчыны Максіма Багдановіча. За трагічным лёсам сына ён не ўбачыў яго светлай, аптымістычнай, жыццесцвярджальнай паэзіі, якой суджана доўгае жыццё. Называў паэзію паэта несугучнай нашаму часу. Таму і не было ў думках бацькі ўпэўненасці ў шчаслівым лёсе кніг Максіма. У 1927 годзе Адам Ягоравіч не спадзяваўся на наступныя выданні, мабыць, нават не ведаў, што ўжо ў 20-х гадах вершы Максіма Багдановіча вывучалі ў беларускіх школах.

У 1940 годзе выйшла першая кніга М. Багдановіча ў перакладзе на рускую мову. Аб падрыхтоўцы рускага выдання Адам Ягоравіч ведаў. Прачытаўшы ў «Литературной газете» (№ 54 за 1939 год) артыкул Я. Мазалькова «Замечательный белорусский поэт», Адам Ягоравіч напісаў Яўгенію Мазалькову. Пісьмо датавана 6 студзеня 1940 года, а 16 красавіка 1940 года яго не стала. Відаць, гэта былі апошнія думкі Адама Ягоравіча пра сына Максіма, выказаныя пісьмова.

Але пры жыцці сына-паэта Адам Ягоравіч не верыў у карысць яго справы. Ён не верыў у тое, што мову і культуру беларускага народа можна развіць. У сваёй кнізе «Пережитки древнего миросозерцания у белорусов» (Гродна, 1895) ён пісаў: «...Жыццё беларуса і яго творчая дзейнасць носяць выразны адбітак неразвітасці, адсталасці, забітасці».

Максім Багдановіч усю сваю творчую дзейнасць прысвяціў таму, каб наблізіць час, калі беларуская літаратура ўнясе свой уклад у скарбніцу сусветнай культуры. «Наша пісьменнасць... вялікім пачуццём напоўнена... не на грашовых справах трымаецца яна і ніколі не пойдзе чысціць боты капіталу»,— пісаў паэт.

Адам Ягоравіч не перашкаджаў працы сына-паэта, але і не верыў у яе поспех. І да канца свайго жыцця не зразумеў ён ролі свайго сына Максіма ў развіцці беларускай літаратуры і літаратуразнаўства.

Адам Багдановіч быў чалавекам выключнай волі і жыццяздольнасці. Ні смерць дзяцей, ні тое, што яму не ўдавалася апублікаваць свае навуковыя працы, не зламалі яго, не згасілі яго творчай навуковай энергіі.

Ён працаваў да апошняга дня свайго жыцця. Заключнай яго работай былі ўспаміны аб мінулым жыцці беларускага народа, аб мінулым сваіх продкаў. Пісаў гэтыя ўспаміны для нашчадкаў. Адам Ягоравіч памёр, не дачакаўшыся публікацыі сваіх асноўных прац. Але ён быў сапраўдным вучоным свайго часу.

Ніна ВАТАЦЫ.

ШТО І ЯК МЯНЯЕЦЦА Ў ВЫЯЎЛЕНЧЫМ МАСТАЦТВЕ

ВЫЗВАЛІЦЦА АД НЯЗДАТНЫХ ЛЮДЗЕЙ

Сцвярджаюць, што роля творчай інтэлігенцыі ў грамадскім жыцці краіны прама прапарцыянальная ўзроўню асобных відаў мастацтва, якое яна прадстаўляе. З гэтага пункту гледжання савецкія мастакі ў ажыццяўленні перабудовачных праектаў яўна ўступалі і пісьменнікам, і кінематаграфістам — і ў 1985 годзе, і ў 1988-м. «І сёння, — канстатуе сакратар праўлення Саюза мастакоў СССР Ігар Абросаў, — я яшчэ не бачу актывізацыі і перабудовы ў рабоце нашай арганізацыі».

Аднак калі ў структуры Саюза мастакоў СССР (СМ) і не адбылося прыкметных змяненняў, то яны адбываюцца з самім выяўленчым мастацтвам.

Па-першае, яно па ўласнай ініцыятыве выйшла на вуліцы, наблізілася да гледача, прахожага. Стала даступным — і ў прамым, і ў пераносным сэнсе. Упадабаную рэч сёння нарэшце можна набыць без усякіх пасрэднікаў.

Па-другое, яно прадэманстравала на справе і, можа быць, больш чым любое іншае мастацтва, «плюралізм думак». На вулічных выстаўках мірна суседнічаюць рэалісты і мадэрністы, натуралісты і імпрэсіяністы. Ёсць, вядома, і звычайныя халтуршчыкі. Глядач, назіраючы ўсё гэта буянства стыляў і почыркаў, вучыцца цярпімасці і разуменню. Сам параўноўвае і ацэньвае. Прыслухоўваецца да меркаванняў і тлумачэнняў мастакоў. Так неназойліва выхоўваецца густ.

Дададзім таксама, што поспех вулічных аглядаў-продажаў аказвае моцны ўплыў на інертную частку кіраўніцтва СМ СССР, прымушаючы яго шукаць новыя формы выставачнай работы, уключацца ў перабудовачныя працэсы, па-новаму глядзець на рэчы. Дастаткова назваць арганізаваныя за апошні час сумесныя агляды мастакоў - рэалістаў і авангардыстаў, аўкцыёны і г. д. Так што выхад выяўленчага мастацтва на вуліцы карысны і мастакам, і гледачам, і мастацкаму кіраўніцтву.

Раней савецкі жывапісец не мог прадаць сваю карціну на вуліцы. За гэта яго выключылі б з саюза. Больш таго, стаяць з карцінамі на вуліцы лічылася непрыстойным. Цяперашняя эвалюцыя поглядаў характэрная і паказальная.

Доўгі час творы выяўленчага мастацтва набываліся ў мастака яго творчым саюзам. Купленыя карціны накіроўваліся ў музеі і галерэі, на заводы, фабрыкі, ва ўстановы... Мастак працаваў на выстаўкі, але творы набываў зноў-такі СМ, а не наведвальнік выстаўкі. У такой сістэме былі свае плюсы. Мастак не залежаў ад капрызаў моды, ад неразвітога густу. Але ён аддаляўся ад гледача. Мастацтва яго — ад народа. Сёння яны набліжаюцца адзін да аднаго.

Цяпер пра СМ СССР. Новае яго кіраўніцтва зусім не адзінадушнае ў палітыцы, якую праводзіць. І гэта, напэўна, хутчэй добра, чым дрэнна. У мастацтве, як, зрэшты, і ў жыцці, аднадушша непрадукцыйнае.

Новы старшыня праўлення СМ СССР Андрэй Васняцоў шчыра прызнаецца, што хацеў бы знайсці адказ на пытанне: што ўяўляе сабой Саюз мастакоў? Можа ў яго быць творчая праграма ці не? Альбо гэта ўсяго толькі своеасаблівы прафсаюз, куды ўваходзяць усе, хто хоча, дзе трэба клапаціцца толькі аб майстэрнях, продажы твораў і іншым?

Сакратар праўлення СМ Ігар Абросаў параўноўвае саюз з павозкай на квадратных колах, якая ніяк не можа скрануцца з месца. Для яго відавочна, што ў тым выглядзе, у якім ён знаходзіцца, сёння адзіны СМ СССР існаваць не можа. Ён павінен складацца з нейкіх творчых таварыстваў, аб'яднаных у саюз.

Самы малады з сакратароў праўлення СМ СССР Іван Лубеннікаў мяркуе, што без стварэння новай сістэмы гаспадарання СМ не зможа развівацца і канкурыраваць з новымі кааператыўнымі і грамадскімі арганізацыямі. «Сістэма, калі мы ўсіх купляем і ўсіх паказваем, адмоўна адбіваецца на якасці выставак», — сцвярджае ён.

Лубеннікаў і яго прыхільнікі з ліку маладых мастакоў хочуць бачыць СМ СССР федэрацыяй зусім самастойных аддзяленняў, якія самі вырашаюць усе свае праблемы.

Цяпер завяршаецца дапрацоўка новага Статута СМ СССР, які павінен быць зацверджаны на ўсесаюзнай канферэнцыі мастакоў у першым квартале 1989 года. Мастакі лічаць, што ён дапаможа правесці неабходныя кардынальныя змяненні структуры саюза і надаць існуючай выставачнай сістэме камерцыйны характар — і ў СССР, і на замежных аглядах.

Такі сённяшні клопат СМ СССР. Такі, уласна, клопат і іншых творчых саюзаў. Праблемы ў многіх вельмі падобныя. Рашэнні, відаць, таксама.

Сёння ўсё больш прадстаўнікоў мастацкай інтэлігенцыі схіляюцца да думкі, што творчыя саюзы павінны займацца выключна творчасцю, перадаўшы фінансавыя, арганізацыйныя і тэхнічныя справы спецыяльным фондам. Сёння ўсё больш мастакоў настойвае на афіцыйным прызнанні прынцыпаў канкурэнцыі і спаборніцтва. Таму што толькі ў гэтым выпадку творчы лёс жывапісца, скульптара, графіка будзе залежаць ад яго самога, ад ступені яго даравання. Таму што толькі ў гэтым выпадку можна будзе вызваліцца саюз ад карысліваў, бесталентных людзей.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

РАБОТА З ВЫСТАЎКІ

Ля гэтай невялікай па памерах скульптуры Льва Гумілеўскага, прадстаўленай на нядаўняй выстаўцы ў Палацы мастацтва, часта спыняліся наведвальнікі. Яны ўглядаліся ў твар чалавека, які трымае на плячах агромністую і вельмі цяжкую раму, і пазнавалі ў ім вядомага беларускага жывапісца, народнага мастака СССР, правадзейнага члена Акадэміі мастацтваў СССР Міхаіла Савіцкага. Шукаючы пластычнае вырашэнне вобраза мастака, аўтар адмовіўся ад традыцыйнага партрэта. Дарэчы сказаць, што скульптурная кампазіцыя выклікае самыя разнастайныя водгукі гледачоў. Прывяду некаторыя з іх.

— Савіцкі — неардынарная фігура ў мастацтве. Ён сам у пэўным сэнсе сімвал нашага часу і яго герой. Моцны чалавек, які здолеў сказаць сваё слова.

— З нецярплівасцю чакаем, калі будзе закончана новая серыя, над якой, як паведамлялася ў прэсе, працуе Савіцкі. Яна пра чарнобыльскую бяду. І бяда гэта—не ў мінулым.

— Занадта мудрагелістая думка, неяк адразу і не дакапаешся да сэнсу.

Як бы там ні было, але ў рабоце, пра якую мы нагадалі, ёсць свая «іскрынка». Пра яе гавораць і спрачаюцца.

ПОМНІК ПЕРШАДРУКАРУ

СКАРЫНЕ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Міністэрства культуры БССР, Мінскі гарвыканкам, Саюзы мастакоў і архітэктараў рэспублікі, Беларускае аддзяленне Савецкага фонду культуры аб'явілі адкрыты рэспубліканскі конкурс на лепшы эскізны праект помніка Францыску Скарыну ў Мінску. Член рэдакцыйнай калегіі па выяўленчаму мастацтву Міністэрства культуры БССР Уладзімір УРОДНІЧ расказаў аб умовах конкурсу.

— Удзельнічаць у ім могуць як асобныя мастакі, архітэктары, дызайнеры, так і арганізацыі. Зала рэдкай кнігі Інстытута літаратуры АН БССР прапануе падборку выданняў, каб удзельнікі маглі лепш зразумець асобу асветніка і гуманіста, яго эпоху і акружэнне.

Упраўленне «Галоўмінскархітэктура» гарвыканкома прадаставіць зыходна-планіровачныя даныя мяркуемага ўдзела збудавання помніка—насупраць галоўнага корпуса Акадэміі навук рэспублікі. Устаноўлены першая, другая і трэцяя прэміі па дзве, паўтары і тысяча рублёў адпаведна і дзве заахвочвальныя па пяцьсот рублёў.

— *Ці зможа грамадскасць пазнаёміцца з праектамі да рашэння журы?*

— Вядома. Конкурс прадоўжыцца да 1 верасня гэтага года. Журы, у якое ўвайшлі нашы вядомыя дзеячы культуры, а ўзначаліў народны мастак СССР, правадзейны член Акадэміі мастацтваў краіны Міхаіл Савіцкі, вызначыць пераможцаў да 1 верасня. Да гэтага абавязкова будзе праведзена грамадскае абмеркаванне праектаў.

— *А калі мы зможам убачыць сам манумент?*

— Рашэннем ЮНЕСКА пяцісотгоддзе з дня нараджэння Скарыны адзначаецца ў будучым годзе, але помнік мы разлічваем адкрыць яшчэ восенню бягучага. Да гэтага часу Дзяржаўны мастацкі музей БССР плануе вернісаж «Рэнесанс у Беларусі», таксама прысвечаны скарынаўскаму юбілею. На выстаўцы творы з фондаў нашага музея будуць дапоўнены работамі з суседніх рэспублік, Польшчы і Чэхаславакіі.

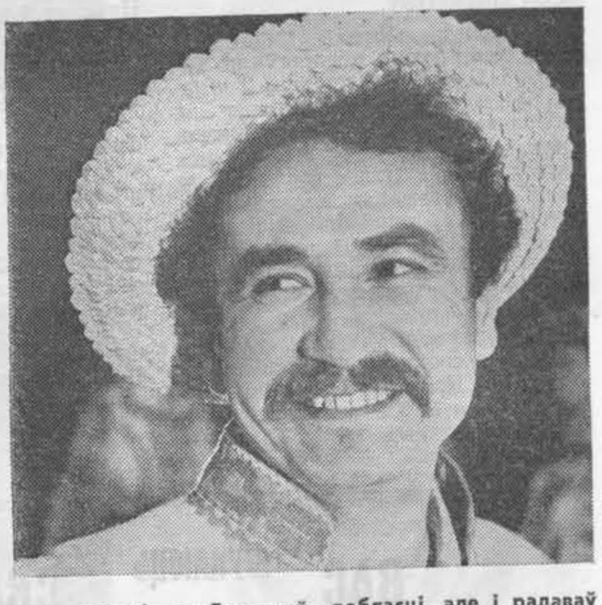

Новыя арыгінальныя кампазіцыі, узятыя з невычэрпных крыніц палескага фальклору, рыхтуе брэсцкі ансамбль песні і танца «Сузор'е». Праграму калектыву папоўняць «Беларуская святочная», «Гульні і скокі на Палессі» і іншыя мініяцюры.

Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі ансамбль «Сузор'е» добра вядомы ў Прыбужжы. Ён многа ездзіць з канцэртамі не толькі па Брэсцкай вобласці, але і радаваў сваім мастацтвам гледачоў Польшчы, Югаславіі. Усесаюзная фірма грамзапісу «Мелодыя» прапанавала «Сузор'ю» запісаць яго лепшыя творы.

НА ЗДЫМКАХ: беларуская «Лявоніха» выконваецца ва ўсіх канцэртах ансамбля; саліст харавой групы Мікалай МІХАЛІК.

Фота Э. КАБЯКА.

«СПАРТАК» ЗБІРАЕЦЦА Ў ЛОНДАН

Вялікабрытанія стане чатырнаццатай па ліку краінай, якую з гастролямі адправіцца летам балетная трупа Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра БССР пад кіраўніцтвам народнага артыста СССР Валянціна Елізар'ева. Пагадненне аб чатырохтыднёвым турнэ дасягнута паміж кіраўніцтвам тэатра і імпрэсарыо англійскай кампаніі «Орыген артс» Джуліан Мортан, якая прыехала ў Мінск для падпісання кантракта.

Гастролі беларускага балета пройдуць у трох гарадах Злучанага каралеўства—Лондане, па брацімe Мінска — Нотынгеме і Портсмуце. Гледачы змогуць пабываць на славутым «Спартаку», а таксама трох аднаактовых пастаноўках—«Шапеніяна», «Балеро» і «Кармэн-сюіта».

Цяпер іх у Светлагорскай дзіцячай мастацкай школе 90. Узрост — дзесяць — шаснаццаць гадоў. Бачачы, з якім захапленнем дзеці займаюцца, можна з упэўненасцю сказаць, што яны па-сапраўднаму ўлюбёныя ў мастацтва і ўжо выбралі сабе прафесію. Многія з выпускнікоў школы ідуць у тэатральна-мастацкі інстытут, на архітэктурна-будаўнічыя факультэты, у мастацкія вучылішчы. А пакуль дзяўчынкі і хлопчыкі пад кіраўніцтвам вопытных педагогаў вучацца маляваць, спасцігаюць сакрэты жывапісу, станковай і дэкаратыўнай кампазіцыі, лепкі, знаёмяцца з гісторыяй мастацтваў.

НА ЗДЫМКАХ: у адным з класаў— заняткі па малюнку; сямікласніца Таццяна БЕЛАЯ займаецца лепкай.

Фота Я. КАЗЮЛІ, Ю. ПАЎЛАВА.

спорт

У значна абноўленым саставе адправілася ў Гаагу на зімні чэмпіянат Еўропы па лёгкай атлетыцы зборная Савецкага Саюза. Гэта і зразумела: нашы трэнеры пачалі падрыхтоўку да чарговых Алімпійскіх гульняў і таму вырышлі, як кажуць, «абстраляць» моладзь. Чакалася, што ёй цяжка будзе саперніцаць з многімі вядомымі спартсменамі іншых краін. Але нашы лёгкаатлеты выступілі вельмі ўдала. Яны заваявалі ўзнагарод больш, чым іншыя: 4 залатыя, 5 сярэбраных і 4 бронзавыя медалі. Тут прызёрам стала і мінчанка Таццяна Грабянчук (бег на 800 метраў).

А ў гэты час у Сочы праходзіў чэмпіянат СССР па спартыўнай хадзьбе. На ім былі абноўлены два сусветныя дасягненні. Мінчанін Яўген Місюля закончыў дыстанцыю 20 кіламетраў за 1 гадзіну 18 мінут 54 секунды.

Другое вышэйшае сусветнае дасягненне належыць Андрэю Перлаву з Новасібірска ў хадзьбе на 30 кіламетраў.

Футбалісты зборнай СССР, за якую выступаюць прадстаўнікі Беларусі Сяргей Алейнікаў і Андрэй Зыгмантовіч, рыхтуюцца да адборачных матчаў першынства свету. Чарговыя трэніроўкі яны праводзілі ў Італіі, дзе некалькі разоў сустракаліся з мясцовымі клубамі. А генеральнай рэпетыцыяй стаў матч у Балгарыі з нацыянальнай камандай гэтай краіны. Нашы футбалісты перамаглі з лікам 2:1.

У Саудаўскай Аравіі пачаўся чэмпіянат свету па футболу сярод юніёраў. На старце спаборніцтваў зборная СССР атрымала перамогі над спартсменамі Сірыі — 3:1 і Коста-Рыкі — 1:0 і ўзначаліла турнірную табліцу ў сваёй групе. За савецкую каманду гуляе мінскі дынамавец Андрэй Ціманшэнка.

Алімпійскі чэмпіён віцябчанін Вячаслаў Яноўскі ўзначаліў каманду савецкіх баксёраў, якая прыняла ўдзел у традыцыйных міжнародных спаборніцтвах у Інданезіі за «Кубак прэзідэнта».

Менавіта беларускі баксёр, які цяпер выступае ў вагавой катэгорыі да 67,5 кілаграма, быў адным з найбольш тэхнічных на гэтым турніры. А зборная СССР упэўнена заваявала галоўны прыз. На яе рахунку пяць першых, два другія і два трэція месцы.

Цікавае спаборніцтва тэнісістаў ЗША—Еўропа адбылося ў Нью-Йорку. Завяршылася яно, можна сказаць, нечакана. Амерыканскія спартсмены, якія лічацца аднымі з самых моцных у свеце, змаглі выйграць толькі адзін матч з адзінаццаці. Дзве перамогі ў гэтых гульнях на рахунку мінчанкі Наталлі Зверавай.

Беларуская спартсменка прыняла ўдзел у першым туры турніру «Вірджынія слімз». У асабістым заліку яна дайшла да паўфіналу. Наталля ў пары з другой савецкай тэнісісткай Ларысай Саўчанка гулялі ў фінале, дзе ўступілі амерыканкам Пам Шрайвер і Бэтсі Нейджэлсэн.

Каманда Беларусі па вольнай барацьбе заняла другое месца ў Стамбуле на мемарыяле турэцкага атлета Яраша Догі. У асабістых спаборніцтвах перамог савецкі барэц Камал Абдулдаудаў. А ў яго таварышаў Хізры Мамаева, Аляксандра Саўко і Аляксея Мядзведзя — другія месцы.

Дарэчы, у гэтыя дні ў Мінску пачынаецца традыцыйны дваццаты міжнародны турнір на прызы знакамітага беларускага барца Аляксандра Мядзведзя. Магчыма, Аляксей, сын выдатнага спартсмена, і стане адным з прэтэндэнтаў на галоўную ўзнагароду.

А ў Балгарыі, на міжнародным турніры па класічнай барацьбе, гонар нашай краіны абараняў гродзенец Шамсадзін Абасаў, які заняў першае месца ў вагавой катэгорыі да 48 кілаграмаў. Усяго тут савецкія спартсмены заваявалі чатыры вышэйшыя ўзнагароды.

Згуляны партыі апошняга тура міжнароднага шахматнага турніру «Мінск-89». Перамогу ў ім атрымалі савецкія спартсмены Л. Зайцава, А. Сафіева і І. Лявіціна. Адназначым няздрoнае выступленне беларускага майстра А. Заяц. Яна фінішавала ўслед за гэтай тройкай прызёраў.

Якія спаборніцтвы з удзелам беларускіх спартсменаў у гэтыя дні выклікаюць найбольшую цікавасць? Перш за ўсё чэмпіянат свету па каньках у спрынтарскім мнагабор'і. Нядаўна мінчанін Ігар Жалязоўскі на першынстве СССР атрымаў упэўненую перамогу на ўсіх дыстанцыях і знаходзіцца ў выдатнай форме...

Паспяхова праводзяць таварыскія матчы ў ФРГ гандбалісты нашай краіны. Касцяк зборнай тут састаўляюць беларускія спартсмены...

Нямала ўсесаюзных першынстваў адкрыццё першынства СССР па футболу, рашаючыя гульні валейбалістаў і валейбалістак, завяршэнне сезона хакеістаў і многае іншае.

У заключэнне такі факт: чэмпіёнка свету па шашках Зоя Садоўская выйшла замуж і цяпер будзе гуляць за каманду Латвіі. Але, як сказала чэмпіёнка, у яе ў Мінску засталася добрая замена. Гэта Вольга Садоўская, сястра Зоі, якая ўжо была чэмпіёнкай рэспублікі. Што ж, будзем спадзявацца на ўдалую замену. А Зоі пажадаем шчасця і поспехаў у Рызе, дзе яна цяпер жыве.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

ПІРАЖКІ БЕЛАРУСКІЯ З МЯСАМ

Сырую абабраную бульбу нацерці на дробнай тарцы, адціснуць, дабавіць муку, соль і добра вымяшаць. Прыгатаваць фарш: мяса прапусціць цераз мясарубку і перамяшаць з падсмажанай цыбуляй. Бульбяную масу падзяліць на порцыі для піражкоў, начыніць іх падрыхтаваным фаршам і падсмажыць піражкі ў вялікой колькасці тлушчу. Падаць гарачымі.

На 10 порцый: 1 кілаграм 200 грамаў бульбы, 1/2 шклянкі мукі, 4 сталовыя лыжкі тлушчу, соль. Для фаршу: 250 грамаў ялавічыны, 2 цыбуліны, 1 сталовая лыжка алею.

БУЛЬБА З БУРАКАМІ

Асобна зварыць у шалупінні бульбу і буракі, астудзіць, абабраць і нарэзаць невялікімі кубікамі. Буракі крыху паліць алеем, дабавіць падсмажаную рэпчатую цыбулю, соль і перамяшаць з бульбай.

4 бульбіны, 1 бурак, 1—2 сталовыя лыжкі алею, 1 цыбуліна, соль.

ХАЛАДЗЕЦ

Субпрадукты (свіныя ногі, вушы, хвасты) абсмаліць на агні, пачысціць, разрэзаць на часткі і пакінуць на 3 гадзіны ў халоднай вадзе, затым перакласці ў каструлю, заліць вадой і варыць на малым агні 4—5 гадзін. За 15 мінут да гатоўнасці дабавіць парэзаную кружкамі моркву, пятрушку, лаўровы ліст, перац, соль.

Звараныя субпрадукты дастаць з булёну, мяса аддзяліць ад касцей, дробна нарэзаць, раскласці ў талеркі, дабавіць дробна нарэзаны часнок і заліць працэджаным гарачым булёнам. Талеркі паставіць у халоднае месца для ахаладжэння. Падаць з чорным хлебам, жытнімі блінамі, астуджанай зваранай і абабранай бульбай.

1 кілаграм субпрадуктаў, 1 морква, 1 цыбуліна, пятрушка, лаўровы ліст, 4 зубкі часнаку.

У ГОСЦІ ДА МАЙСТРА

Своеасаблівым маладзёжным клубам стаў дом ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Барыса Кандрацэнкі ў Рэчыцы. Школьнікі прыходзяць сюды не толькі паслухаць расказы бывалага чалавека, але і паглядзець рэдкую калекцыю звярыных чучалаў.

— Я пачаў збіраць сваю калекцыю адразу ж пасля вайны. Сам быў усё жыццё паляўнічым, і большасць маіх паляўнічых трафеяў «пасялілася» са мной. Калі з просьбай вырабіць чучала звярнуліся рэчыцкі і гомельскі музеі, з радасцю ім дапамог.

ВАС ШУКАЮЦЬ І ЧАКАЮЦЬ СВАЯКІ

ПОЛЬСКАЯ Наталля Афанасьеўна просіць дапамагчы адшукаць яе пляменнікаў і пляменніц. Яе брат Іван (Джон) Афанасьевіч Польскі, 1891 года нараджэння, паехаў у ЗША у 1914 годзе і памёр у Эль Монтэ (Каліфорнія) у 1966 годзе. Апошнія гады жыў у Аркадзіі (Каліфорнія). Пасля яго засталіся тры дачкі — **Віялета, Люба, Ганна** і сыны — **Джон ПОЛЬСКІ** і **Аўраам ПОЛЬСКІ**. Усе жывуць у Каліфорніі. Да 1969 года з імі падтрымлівалася перапіска.

Вялікая просьба да іх альбо да тых, каму вядома месца жыхарства гэтых людзей, паведаміць па адрасу: **г. Мінск, вул. Шырокая, д. 38, корпус 1, кв. 9. ПОЛЬСКАЙ Наталлі Афанасьеўне.**

АНАШКА Браніслава Францаўна нарадзілася ў 1917 годзе ў вёсцы Сташулі былога Браслаўскага павета Віленскага ваяводства. Выехала ў ЗША перад пачаткам вайны. У 60-х гадах мы падтрымлівалі сувязь з Браніславай. Ведаем, што яна выйшла замуж, мужа звалі Лявон, сына — Міхаіл. Жылі яны ў Кліўлендзе. Але ў хуткім часе сляды сястры зніклі, і мы не маем аб ёй ніякіх звестак.

Просім тых, хто можа дапамагчы ў нашых пошуках, пісаць па адрасу маёй старэйшай дачкі: **211940, Віцебская вобл., Міёрскі раён, п/а Удолта, СЦЯПАНАВАЙ Тоні Францаўне (для АНАШКІ Ядвігі Францаўны).**

ЦЫН Іда Абрамаўна (народжаная Лубяніцкая) нарадзілася ў 1900 годзе ў г. Гомелі. Выехала ў 1935 годзе ў ЗША з Ленінграда разам з дачкой Цын Ганнай, 1920 года нараджэння.

Дзеці і ўнукі **ГЕЗУТЭРМАН Басевы Абрамаўны** (народжаная Лубяніцкая). Нарадзілася ў г. Гомелі прыкладна ў 1890 годзе, выехала ў ЗША ў 1914 годзе. Абедзве жылі ў Нью-Йорку. У Гезутэрман Б. А. быў магазін гатовага адзення. Яна прыязджала ў Гомель у 1933 годзе.

Гезутэрман Б. А. і Цын І. А.—родныя сёстры майго бацькі Лубяніцкага Міхаіла Абрамавіча.

Тых, каму што-небудзь вядома пра іх ці іх сваякоў, прашу паведаміць па адрасу: **246000, г. Гомель, вул. Шпітальная, 10 а, кв. 11, ЛЬВОВІЧ Зінаідзе Міхайлаўне.**

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63854. Зак. 251